

2021-02-05
Reviderad 2021-07-09

Artutredning, prioriterade fågelarter vid Wättingebacken, Tyresö kommun

Denna rapport har tagits fram av Ekologigruppen på uppdrag av Tyresö kommun under perioden december 2020 till januari 2021, med en uppdatering i juli 2021 efter beställarens granskning. Följande personer har deltagit i arbetet med detta uppdrag.

- Uppdragsansvarig: Jens-Henrik Kloth
- Intern kvalitetsgranskning: Anders Haglund
- Författare rapport: Jens-Henrik Kloth
- Kartor: Rikard Anderberg.

: EKOLOGI GRUPPEN

Beställning: Tyresö kommun, Catharina Baraona/Eva Weckström

Framställt av: Ekologigruppen AB

www.ekologigruppen.se

Telefon: 08-525 201 00

Slutversion: 2021-02-05, reviderad 2021-07-09.

Intern kvalitetsgranskning: Anders Haglund 2021-02-01

Foton: Om inget annat anges: Ekologigruppen

Internt projektnummer: 8862

Bilden på framsidan: Stare, prioriterad fågelart i området. Foto © Magnus Nilsson

Innehåll

SAMMANFATTNING	4
BAKGRUND	5
Inledning	5
Prioriterade fågelarter i området.....	5
Uppdragets mål och syfte	8
Avgränsning.....	8
Osäkerhet i bedömningen	10
Fågelarterna i juridiken	11
Beskrivning av området och dess natur	14
Barrskogssamband	16
Beskrivning av bebyggelseplaner	18
PLANERNAS PÅVERKAN PÅ NATURMILJÖN	22
METODIK	24
Bedömning av påverkan.....	24
PÅVERKAN PÅ ARTER, SAMT BEHOV AV ÅTGÄRDER.....	27
Prioriterade arter	27
REFERENSER	41

Sammanfattning

Tyresö kommun planerar för bebyggelse av området Wättingebacken. En inventering av områdets fåglar genomfördes våren 2020. Sju av de fågelarter som då återfanns häcka eller födosöka inom inventeringsområdet utgör så kallade prioriterade arter.

I föreliggande rapport har Ekologigruppen bedömt hur de prioriterade fågelarter som förekommer i inventeringsområdet/utredningsområdet skulle kunna påverkas av exploateringen och vilka åtgärder som är lämpliga för att förhindra en negativ påverkan på arterna. Syftet är att förhindra att artskyddsförordningen utlöser ett förbud mot den planerade exploateringen utifrån en risk för negativ påverkan på arterna. Ytterligare ett syfte är att rapporten ska utgöra en kunskapsbas för planeringen av verk samma åtgärder som gynnar de prioriterade arterna. Utredningsområdet står i nära förbindelse med ett ekologiskt samband för barrskog som bland annat har betydelse för ett flertal fågelarter. I rapporten beskrivs därför detta barrskogssamband och områdets närhet till det.

Rapporten redogör för den juridik som gäller vid bedömning och tillåtlighet för påverkan av fåglar. Denna juridik utgår främst från artskyddsförordningen och den praxis som finns i miljödomar. Artskyddsförordningen skyddar i princip alla vilda fågelarter. I första hand är det dock rödlistade arter, arter i fågeldirektivets bilaga 1 och fågelarter som har minskande populationer som anses var prioriterade och som i första hand ska beaktas. Artskyddsförordningen innebär ett strikt skydd och en negativ påverkan på en prioriterad art med lokal population som har ogynnsam bevarandestatus är därmed inte tillåten. De flesta former av exploatering kan inte heller erhålla dispens från artskyddsförordningen. Det är därför nödvändigt att genomföra åtgärder för prioriterade arter så att en negativ påverkan undviks.

Planprogramsområdet Wättingebacken består i dagsläget till stor del av obebyggd hållmarkstallskog, med delvis höga naturvärden. I Wättingestråket, nordost om backen, finns öppna marker främst i form av gräsmattor.

Planerna för planprogramsområdet innebär att skogsmarken till största delen bebyggs och att endast begränsade ytor skog blir kvar. Befintliga planer tar fasta på att så långt möjligt ta tillvara biologiska värden av olika slag inom planprogramsområdet. Kommunen planerar också för att skydda skogsområden på nära avstånd från Wättingebacken.

De sju prioriterade fågelarterna som bedöms häcka eller födosöka i utredningsområdet är björktrast, duvhök, gråkråka, grönfink, stare, svartvit flugsnappare, ärtsångare och duvhök. Det är troligt att även spillkråka och talltita födosöker i området, åtminstone vintertid. Samtliga dessa arter bedöms ha en lokal bevarandestatus som är ogynnsam. Exploateringen inom utredningsområdet bedöms påverka samtliga prioriterade arter negativt. För att inte förbud enligt artskyddsförordningen ska utlösas behöver därför åtgärder genomföras för alla de prioriterade arterna. Åtgärderna behöver vara tillräckliga för att uppväga den negativa påverkan som exploateringen innebär så att livsmiljön totalt sett inom utredningsområdet och dess närhet inte försämras för någon av arterna.

Utifrån analysen av risk för påverkan anges de åtgärder som är nödvändiga för att förhindra negativ påverkan för arterna. Dessa åtgärder innebär främst att befintliga gräsmarker fortsatt sköts, att befintliga buskmiljöer bevaras och att ytterligare buskage utvecklas, att värdefulla träd av olika slag sparas och gynnas, att närbelägna skogsområden säkerställs och att fågelholkar sätts upp. Fågellivet inom det område som omfattas av åtgärder bör följas upp återkommande genom fågelinventeringar för att åtgärdernas effekt ska kunna utvärderas.

Under förutsättning att åtgärderna genomförs bedöms risken för att artskyddsförordningen ska utlösa förbud mot exploateringen som liten.

Inledning

Tyresö kommun arbetar med planläggning av planprogramsområdet Wättingebacken. Området planeras för bebyggelse av flerfamiljshus, samt en förskola. Sedan 2016 finns ett planprogram för Wättingeområdet (Tyresö kommun 2016a), liksom kvalitetsprogram för Wättingebacken (Tyresö kommun 2016b) och Wättingestråket (Tyresö kommun 2016c). Exploateringen av området planeras ske i två etapper, samrådshandlingar för detaljplaner för etapp 1 och 2 finns framtagna (Tyresö kommun 2018 respektive 2019). Antagande av etapp 1 planeras till kvartal 2, 2021 och för etapp 2 planeras granskning preliminärt till kvartal 2, 2021. Det ännu relativt tidiga läget i planeringen innebär att det inte fullt ut är möjligt att bedöma hur fågelarternas miljöer påverkas.

Ekologigruppen genomförde sommaren 2020 en fågelinventering av de delar av planprogramområdet där exploatering förväntas, det vill säga större delen av planprogramområdet, utom den sydligaste delen. Även området öster om planprogramområdet, med gräsmarkerna som ingår i Wättingestråket, liksom skogsmark närmast öster om detta stråk, omfattades av fågelinventeringen. Resultatet av fågelinventeringen redovisades i en särskild rapport (Ekologigruppen 2020). Fågelinventeringen resulterade i kunskap om att ett antal så kallade prioriterade fågelarter och övriga naturvårdsarter fåglar häckar inom inventeringsområdet. En negativ påverkan på en prioriterad fågelarts lokala bevarandestatus är förbjuden utifrån praxis vid tillämpningen av artskyddsförordningen. En risk för en sådan negativ påverkan kan därmed utlösa ett förbud för den planerade bebyggelsen.

Metodiken som användes i fågelinventeringen fångade inte in arter som är aktiva nattetid. Rovfåglar karterades inte heller med god säkerhet med den metod som användes men eftersom området är litet så bedöms att rovfågelhäckningar skulle ha upptäckts om de funnits. I uppdraget att inventera områdets fåglar ingick också att göra uttag ur Analysportalen/Artportalen för inventeringsområdet och en buffertzona om 200 m.

Prioriterade fågelarter i området

Vid fågelinventeringen sommaren 2020 påträffades totalt 34 fågelarter. Sex av de sju prioriterade arterna som påträffades under inventeringen häckar eller häckar troligen inom inventeringsområdet; björktrast, gråkråka, grönfink, stare, svartvit flugsnappare och ärtsångare (tabell 1). Duvhök registrerades endast tillfälligt och häckar sannolikt inte i området, men använder inventeringsområdet för födosök under häckningstid och området utgör därmed en del av ett större revir. Arternas häckstatus och förekomst redovisas i tabell 1.

Observationer av ytterligare prioriterade fågelarter finns noterade i Artportalen, från inventeringsområdet eller dess närhet. Talltita observeras i området vintertid och spillkråka observeras i skogsområden på nära håll. Samtliga observationer som rör utredningsområdet har vi bedömt gäller arter som inte häckar inom inventeringsområdet.

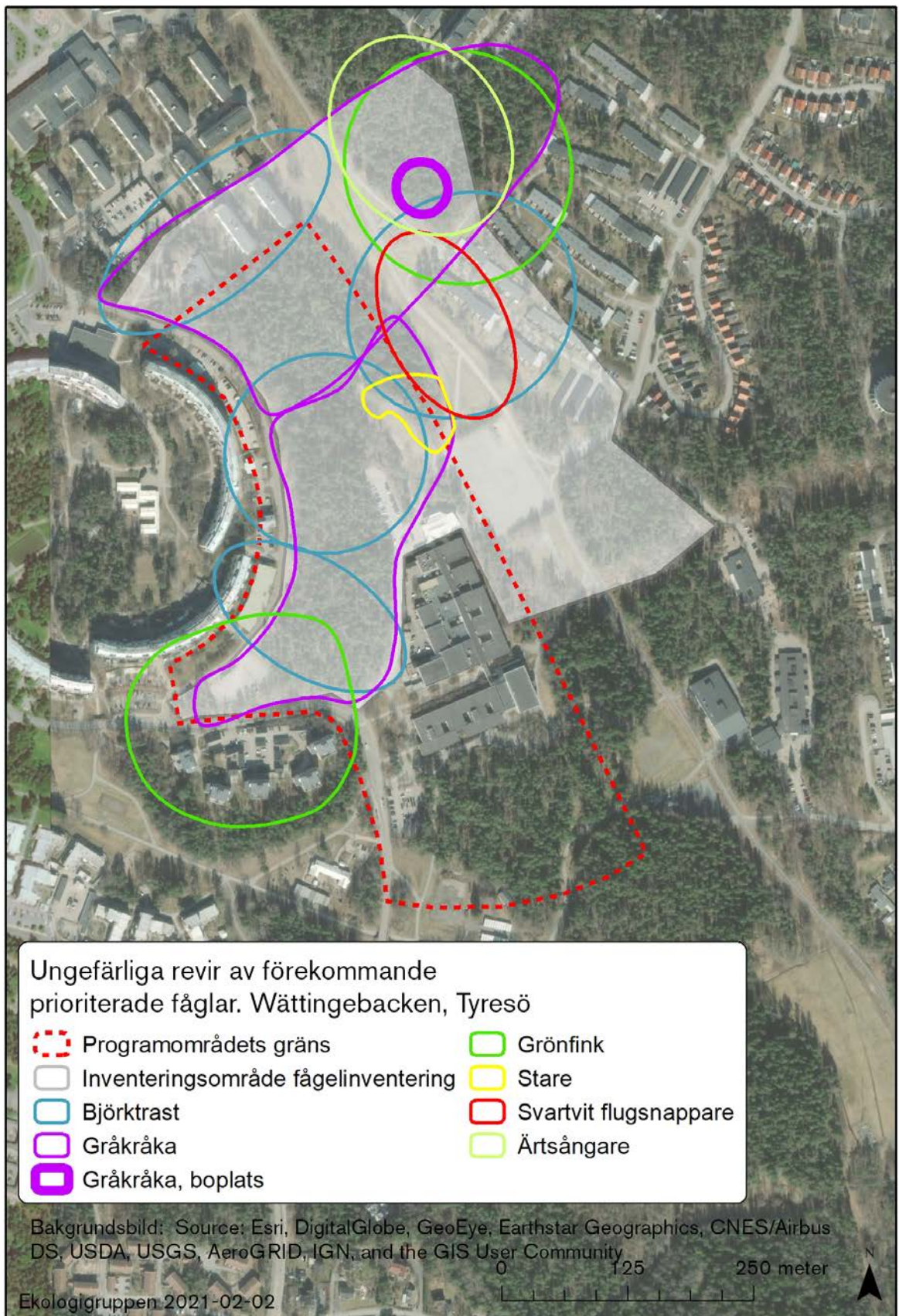
Alla de prioriterade arterna som påträffades under inventeringen (tabell 1) utgörs av i regionen vanliga fågelarter. Samtliga utgörs av rödlistade arter. Majoriteten av arterna tillhör rödlistekategori nära hotade arter (NT). En art, grönfink, tillhör hotkategori starkt hotade arter (EN) och en art, stare, sårbara arter (VU). Samtliga arter som bedöms häcka i inventeringsområdet är rödlistade på grund av en mer eller mindre stark negativ populationsutveckling under senare år (Wirdheim 2020). Särskilt stor är minskningen för de hotade arterna grönfink och stare.

Tabell 1. Prioriterade fågelarter som förekom i inventeringsområdet under inventeringen 2020, samt deras rödlistestatus och förekomst i området. Rödlistekategorier: EN-starkt hotad, VU-sårbar, NT-nära hotad.

<i>Svenskt namn</i>	<i>Röd- liste-ka- tegori</i>	<i>Antal / häckningsstatus</i>
Björktrast	NT	4 revir/par, trolig häckning, permanenta revir.
Duvhök	NT	Förflygande och födosökande. Möjlig häckning i närområdet, observerad under häckningstid. Inget bo bedöms finnas i området.
Gråkråka	NT	2 par häckande i området. Konstaterad häckning. Bo återfanns, hörda ungar.
Grönfink	EN	2 revir/par i området. Trolig häckning, permanenta revir. Reviren innefattar även bebyggt område.
Stare	VU	1 par i området. Konstaterad häckning, nyligen flygga ungar. Arten häckar sannolikt i ihålig asp.
Svartvit flugsnappare	NT	1 revir/par. Trolig häckning, permanent revir.
Ärtsångare	NT	1 sjungande hane 5 juni. Möjlig häckning. Då endast ett besök gjordes under artens häcktid bör man utgå från att arten häckar.

Av övriga fågelarter som påträffades vid inventeringen 2020 och som inte är prioriterade arter bedömdes sex av arterna av Ekologigruppen vara naturvårdsarter, nämligen kungsfågel, sparvhök, tofsmes, trädkryp, svartmes och stenkäcka. Av dessa anser vi att framförallt tofsmes bör framhållas.

Prioriterade arter omfattar främst arter som är nationellt eller globalt rödlistade, eller listade i fågeldirektivets bilaga 1. Alla svenska fåglar är skyddade enligt artskyddsförordningens 4 §. De fågelarter som är upptagna i fågeldirektivets bilaga 1 och rödlistade arter ska enligt riktlinjer från Naturvårdsverket prioriteras i skyddsarbetet och vid tillämpningen av förordningen (Naturvårdsverket 2009).

Figur 1. Resultat av fågelinventeringen sommaren 2020 (Ekologigruppen 2020). Inventeringsområdet utgör också utredningsområdet i föreliggande rapport. De olikfärgade gränserna representerar en uppskattning av respektive prioriterad fågelarts revir utifrån de observationer som gjordes under fågelinventeringen. Spillkråka och talltita observerades inte vid fågelinventeringen, men det är troligt att arterna födosöker i området, åtminstone vintertid och att området därmed utgör en del av dessa arters revir.

Uppdragets mål och syfte

Ekologigruppen har på uppdrag av Tyresö kommun genomfört en artskyddsutredning för skyddade fågelarter.

Syftet är att genom åtgärder förhindra att artskyddsförordningen utlöser ett förbud mot den planerade exploateringen utifrån en risk för negativ påverkan på arterna.

För att närmare avgöra om det finns risk för att påverkan på fåglar inom utredningsområdet kan utlösa ett förbud enligt artskyddsförordningen är det nödvändigt att analysera de aktuella arternas lokala bevarandestatus. En risk för förbud föreligger främst för de arter vars lokala populationer kan bedömas ha dålig bevarandestatus. Ett av målen med detta uppdrag är därför att för varje och en av de aktuella arterna genomföra en analys av artens bevarandestatus.

När det gäller arter som bedöms ha dålig bevarandestatus för den lokala populationen är sådana åtgärder nödvändiga för att förhindra att exploateringen inte ska utlösa ett förbud enligt artskyddsförordningen. Ytterligare ett mål är därför att beskriva åtgärder som Ekologigruppen bedömer är effektiva för att gynna arterna, så att en negativ påverkan på arternas förutsättningar och status inom utredningsområdet förhindras.

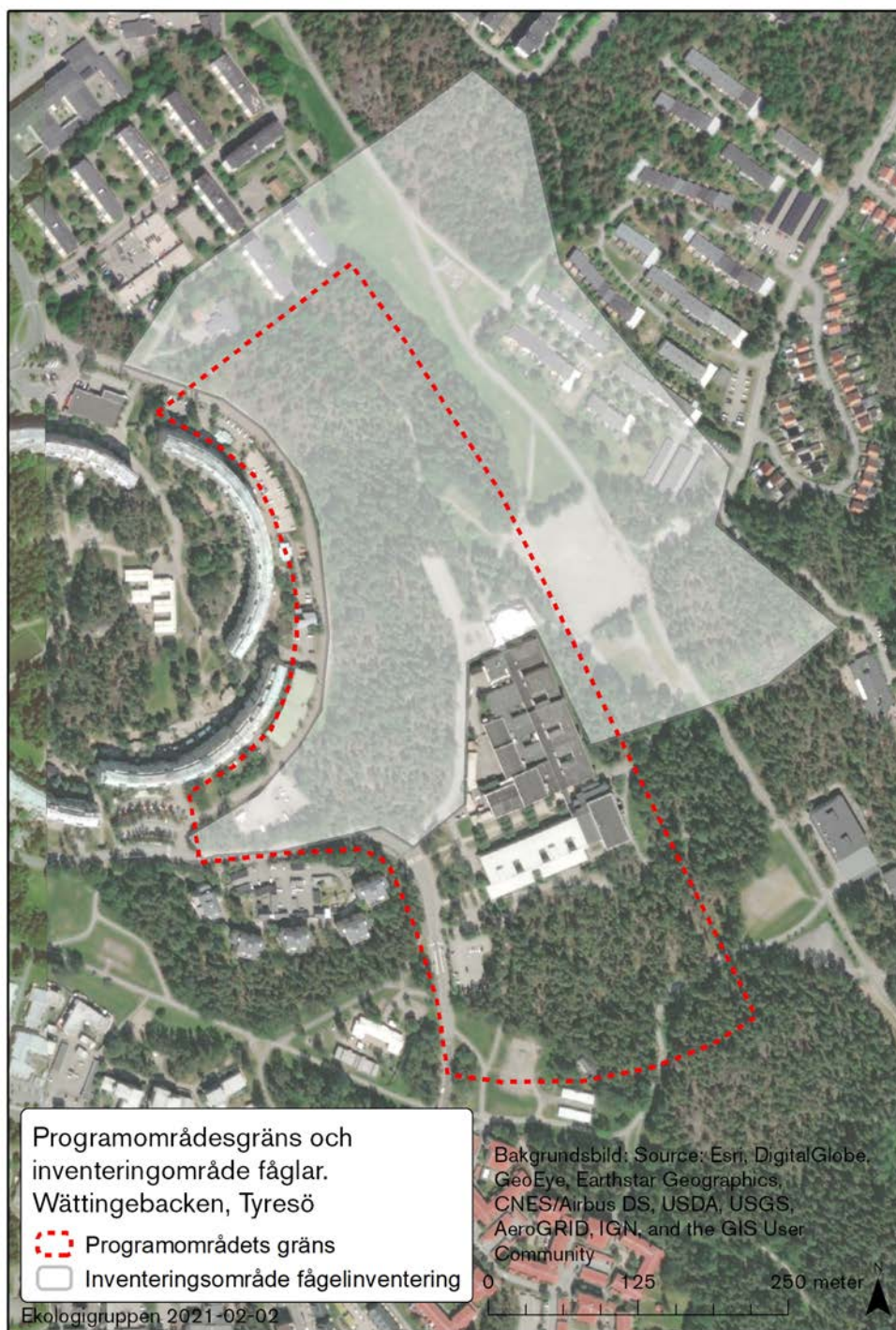
Området kring Wättingebacken står i nära förbindelse med ett barrskogssamband som bland annat har betydelsen för en rad fågelarter. Förbindelsen med barrskogssambandet kommer att påverkas negativt av exploateringen. Barrskogssambandet beskrivs kortfattat i rapporten (se sidan 16) och viktiga åtgärder som bör genomföras anges på sidan 41.

Avgränsning

Geografisk avgränsning

Analysen av påverkan på fåglar inom området omfattar det område som inventerades på fåglar under 2020 (Ekologigruppen 2020). I föreliggande rapport benämner vi detta område utredningsområdet alternativt inventeringsområdet. Påverkan på fåglarna inom inventeringsområdet uppstår genom den bebyggelse som skisserats inom planprogramsområdet (Tyresö kommun 2016a). I avsnitten beskrivning av bebyggelseplaner och planernas påverkan på naturmiljön beskriver vi planerna och den påverkan på miljön som vi bedömer att bebyggelsen kan förväntas ge. I kartan, figur 1 nedan, framgår inventeringsområdet/utredningsområdets utbredning, liksom gränserna för planprogramsområdet.

Figur 2. Karta som visar det område som omfattades av fågelinventeringen 2020 (Ekologigruppen 2020) och som benämns utredningsområdet i denna rapport. Vidare framgår gränserna för planprogrammet för Wättingeområdet (Tyresö kommun 2016a).

Fågelarter som omfattas

I avsnittet fågelarterna i juridiken nedan förklaras att det i första hand är så kallade prioriterade fågelarter som kan innebära att förbud enligt artskyddsförordningen uppstår. Prioriterade fågelarter är generellt de rödlistade fåglarna, arter som listas i fågeldirektivets bilaga 1 och arter med minskande populationer. Sju prioriterade arter som häckar eller födosöker inom området identifierades genom fågelinventeringen 2020 (Ekologigruppen 2020).

Ytterligare arter som det är angeläget att beakta i planeringen är arter som är regionalt sällsynta och arter som med sin närvaro indikera höga naturvärden, vi kallar dessa arter övriga naturvårdsarter. Arter som tillhör denna kategori och som bedömts häcka eller möjligen häcka inom inventeringsområdet är kungsfågel, sparvhök, tofsmes, trädkrypare, svartmes och stenkäck. Eftersom påverkan på dessa arter inte bedöms kunna utlösa förbud enligt artskyddsförordningen har vi inte genomfört bedömningar av hur dessa arter påverkas.

Osäkerhet i bedömningen

Fågelinventeringen

Som ovan nämnts omfattade fågelinventeringen inte arter som är aktiva huvudsakligen nattetid. Ekologigruppens bedömning är att prioriterade arter eller naturvårdsarter av denna kategori av allt att döma inte förekommer inom inventeringsområdet men att det trots allt finns en viss osäkerhet i denna bedömning.

Revirkarteringsmetoden innebär en viss grad av osäkerhet, särskilt när det gäller att geografiskt avgränsa fåglarnas revir. Risken för att häckande fågelarter som uppträder dagtid ska ha missats helt bedöms dock som liten.

Inventering visar vilka prioriterade arter som häckade under det år som inventeringen genomfördes. Någon enstaka art som häckar vissa år i området, men inte andra, kan därmed ha missats, vilket medför en osäkerhet i bedömningen. Genomgången av observationer som rapporterats till Artportalen minskar i viss utsträckning denna osäkerhet.

Bedömningen av påverkan

Uppgifterna om population i Södermanland (Ottoson 2012) bygger på data som är över tio år gamla vilket medför en tämligen stor osäkerhet då populationerna under denna tid i många fall förändrats. De relativt gamla populationssiffrorna och obefintlig eller bristfällig kunskap om populationsutvecklingen på lokal nivå medför en osäkerhet i bedömningen. Flertalet av fågelarterna som behandlas i denna utredning har negativ populationstrend. Sannolikt har de lokala populationerna minskat i samma storlek som de nationella populationerna. Vidare bedöms det finnas en stor osäkerhet kring hur en lokal population ska avgränsas. Säkra avgränsningar av lokala populationer skulle kräva en närmare studie av varje arts utbredning och spridningsbiologi för att erhålla kunskap som ännu inte finns sammanställd.

Det är i dagsläget inte helt säkert i vilken omfattning och på vilket sätt planprogramsområdet kommer att tas i anspråk för exploatering. Det är osäkert om den bebyggelse som skisseras i planprogrammet kommer att ha angiven struktur och utbredning. Detaljplaner är på gång i form av samrådshandlingar för etapp 1 och etapp 2 (Tyresö kommun 2018 och 2019). Det ännu relativt tidiga läget i planeringen innebär att det inte fullt ut är möjligt att bedöma hur fågelarternas miljöer påverkas. Vi bedömer ändå att de slutsatser som vi anger om risk för påverkan på aktuella arter är tillräckliga för att formulera behov av åtgärder. Bedömningarna om risk för påverkan och behov av åtgärder utgör därmed ett tillräckligt underlag för att önskvärda och nödvändiga åtgärder ska kunna utformas i den fortsatta planeringen.

Artskyddsförordningen

Artskyddsförordningen ger ett skydd för alla vilda fåglar och ett antal djur och växter som finns uppräknade i artskyddsförordningens bilagor. Olika arter har olika skydd beroende på enligt vilken paragraf i artskyddsförordningen som arten är skyddad. Alla svenska fåglar är i grunden skyddade enligt artskyddsförordningens 4 §, men praxis vid tillämpningen av artskyddsförordningen avgör hur förordningen tillämpas i praktiken.

Artskyddsförordningen

Artskyddsförordningen ger ett skydd för alla vilda fåglar och ett antal djur och växter som finns uppräknade i artskyddsförordningens bilagor.

Skyddet är utformat som ett strikt skydd, det vill säga: det finns ingen rimlighetsavvägning mellan nödvändigheten av projektet och behovet av att skydda arten. I prejudikat finns dock bedömningar att det inte är enstaka individer som är skyddade utan snarare den lokala populationen.

Artskyddsförordningen uttrycker att en arts "gynnsamma bevarandestatus inte får försvåras", i vilket det ingår att förutsättningarna för att upprätthålla eller återupprätta den lokala populationens gynnsamma bevarandestatus inte får påverkas. Det är ofta svårt att avgränsa lokal population och få rättsfall finns som beskriver detta. Ekologigruppen utgår i våra bedömningar från att lokal population bör definieras som en delpopulation där det finns tydliga spridningshinder till andra förekomster av arten. Exempelvis kan en groddjurspopulation omgiven av bebyggelse och vägar betraktas som en lokal population. För andra arter som exempelvis flyttfåglar där spridningen inte är ett problem kan den lokala populationen utgöras av ett helt landskap eller hela landet.

Om ett projekt eller en plan bedöms påverka lokal population är det inte möjligt att söka dispens, istället måste skyddsåtgärder vidtas så att populationen inte påverkas. Om detta görs rätt, behövs inte längre dispensen. Målet med skyddsåtgärderna blir alltså att göra dispensen onödig. Skyddsåtgärder kan ha karaktären av kompensationsåtgärder där ett näraliggande område iordningställs så att artens numerär inte minskar.

Artskyddet är utformat som ett strikt skydd, det vill säga, det finns ingen rimlighetsavvägning mellan olika intressen. I prejudikat finns bedömningar att det inte är enstaka individer som är skyddade utan snarare den lokala populationen. Det finns inte möjligheter för dispens från artskyddsförordningen vad gäller detaljplaner. I de fall bedömningen är att det finns risk för att den lokala populationen kan komma att påverkas negativt krävs åtgärder för att upprätthålla ekologisk kontinuitet.

De fågelarter som är upptagna i fågeldirektivets (faktaruta) bilaga 1 och rödlistade arter (faktaruta) prioriteras i skyddsarbetet och vid tillämpningen av förordningen (Naturvårdsverket 2009). Denna prioritering har också konfirmerats av en dom i Miljööverdomstolen 2019. 2020 kom en ny nationell rödlista (SLU 2020) där flera i Sverige mycket vanliga arter blivit upptagna på grund av dessa arters negativa populationsutveckling. Exempel på sådana arter är gråkråka och björktrast. Det finns ännu inga domar i Miljööverdomstolen som vägleder hur denna typ av arter ska hanteras. Vid samtal med ansvarig tjänsteman på Naturvårdsverket (Helene Lindahl muntl. 2020) framhålls att det viktiga är att de lokala populationernas bevarandestatus inte påverkas oavsett om arten är prioriterad eller ej.

Fågeldirektivet (rådets direktiv 79/409/EEG) omfattar alla vilda fågelarter som förekommer naturligt inom EU och gäller för fåglar samt deras ägg, bon och livsmiljöer. Syftet är att återskapa arternas populationer på en nivå "som svarar mot ekologiska, vetenskapliga och kulturella behov". Det ska ske genom åtgärder riktade mot arterna och deras livsmiljöer (Naturvårdsverket 2009).

Den nationella rödlistan för Sverige utarbetas av ArtDatabanken. Rödlistan anger olika arters risk att dö ut från Sverige. Arterna listas i olika rödlistkategorier beroende på artens status. Det finns sju kategorier. Alla utom LC räknas som rödlistade och alla utom LC, NT och DD räknas som hotade. (RE) försvunnen, (CR) akut hotad, (EN) starkt hotad, (VU) sårbar, (NT) nära hotad, (DD) kunskapsbrist, (LC) livskraftig. Den senaste utgåvan av rödlistan kom i april 2020 (SLU 2020b).

Avsiktligt dödande eller störande av fåglar

Allt avsiktligt dödande, fångande och störande av vilda fåglar är förbjudet enligt artskyddsförordningen. Att undvika avsiktligt störande är enligt lagen särskilt viktigt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder. Enligt domstolspraxis anses som avsiktliga även sådana handlingar där syftet inte är att döda, fånga eller störa, men där den som utför handlingen är medveten om den förutsägbara konsekvensen av sitt handlande (att det kommer att döda, fånga eller störa), men ändå genomför handlingen. Exempel på en sådan handling kan vara att i en detaljplan exploatera natur som har stor betydelse för prioriterade fågelarter med ogynnsam lokal bevarandestatus. Det krävs att störningen eller dödande når en viss grad för att det ska betraktas som en avsiktig handling.

Skada och förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplats

Förutom att arterna är fridlysta är det också enligt artskyddsförordningens 4 § 4 punkten förbjudet att skada eller förstöra djurens livsmiljö, det vill säga vilo-, reproduktions-, födosöks- och övervintringsplatser. Förbudet mot att skada eller förstöra fåglars fortplantningsområden och viloplats gällande även för icke avsiktliga handlingar och vissa miljödomar tyder därför på att det inte på samma sätt är av omedelbar betydelse för förbudet huruvida förutsättningarna för gynnsam bevarandestatus påverkas. Förbudet gäller ändå. Det finns inte närmare definierat i någon föreskrift vad som avses med fåglars fortplantningsområden och viloplats utan det bedöms från fall till fall.

Ett område för vila eller fortplantning behöver rimligen uppnå en viss kvalitet för att förbudet i 4 § 4 punkten ska gälla. Fortplantningsområden och viloplats går för vissa arter att biologiskt definiera och avgränsa. I vissa fall kan fortplantningsområden utgöras av sällsynta miljöer eller strukturer. Ett exempel på sådan ovanlig livsmiljö är grova gamla tallar som gärna är angripna av talticka och lämpliga som boplats för spillkråka. Denna miljö är så ovanlig att trots att arten byter bo varje år återkommer den ofta till miljöer med sådana träd. För en art som spillkråka kan gamla skogsbestånd inom artens hemområde betecknas som livsmiljö. Ett annat exempel kan vara arter som använder samma bo år från år, exempelvis många arter rovfåglar. Om en sådan miljö berörs så kan skyddsåtgärder behöva vidtas för att undvika risk för skada.

Livsmiljön kan jämföras med lämpligt habitat inom ett revir eller i anslutning till ett revir. För att förbud ska träda i kraft krävs att arten regelbundet uppehåller sig i området. Det räcker inte med att konstatera att miljön i sig är lämplig men för att konstatera att en art inte regelbundet uppehåller sig i området kan mer omfattande dokumentation behövas. Beträffande viloplats kan påverkan på rastplatser och övervintringsplatser med stora koncentrationer av populationen av den skyddade arten utlösa förbud enligt artskyddsförordningen.

Det saknas i dagsläget till stor del praxis för hur artskyddsförordningens 4 § 4 punkten ska tillämpas.

Gynnsam bevarandestatus

Artskyddsförordningen uttrycker att en arts ”gynnsamma bevarandestatus inte får försvåras”. I det ingår att den lokala populationen inte får påverkas. Det är ofta svårt att avgränsa en lokal population och få rättsfall finns. Ekologigruppen utgår i bedömningar från att lokal population bör definieras som en delpopulation där det finns tydliga spridningshinder till andra förekomster av arten. Exempelvis kan en förekomst av tjäder (svårspriod art) i ett

skogsområde omgivet av öppen mark, bebyggelse och vägar betraktas som en lokal population. För andra arter som till exempel flyttfåglar där spridningen inte är ett problem kan den lokala populationen utgöras av ett helt landskap eller kanske hela landet.

Påverkan och skyddsåtgärder

Om ett projekt eller en plan bedöms påverka en art vars lokala population har eller riskerar att få ogynnsam status, är det inte möjligt att söka dispens. Istället måste skyddsåtgärder vidtas så att populationen inte påverkas. Om detta görs rätt, behövs inte längre dispensen. Målet med skyddsåtgärderna blir alltså att göra dispensen onödig. Skyddsåtgärder kan ha karaktären av kompensationsåtgärder där ett näraliggande område iordningställs så att numerären av arten inte minskar.

Praxis saknas

Artskyddsförordningen ger bara ett övergripande ramverk för fågelarternas juridiska skydd. Hur artskyddsförordningen ska tillämpas i praktiken bestäms i stor utsträckning av praxis i form av tidigare tillämpning, främst genom domar från miljödomstolarna. I stor utsträckning saknas en tydlig praxis för vilken påverkan av arter som är tillåten respektive otillåten. Ovan har vi redogjort för Ekologigruppens tolkning av den praxis som råder i dagsläget.

I förhållande till de aktuella prioriterade fågelarternas lokala populationer i det landskap som utredningsområdet är en del av är området och antalet fåglar av arten inom utredningsområdet mycket litet. Man kan därför uppfatta den påverkan som den planerade exploateringen innebär som mer eller mindre obetydlig. Ekologigruppens tolkning är dock att denna påverkan utifrån tidigare praxis troligen kan betraktas som otillåten, såvida den inte vägs upp av åtgärder. Vår rekommendation är därför att åtgärder genomförs för att förbättra för de arter som bedöms bli negativt påverkade. Genomförande av åtgärder är det säkraste sättet att undvika omfattande diskussioner som ytterst kan leda till att planerad exploatering inte kan genomföras. Framtida praxis kommer troligen att ge större tydlighet kring hur frågan om påverkan på fåglar ska hanteras.

Beskrivning av området och dess natur

Allmänt

Utredningsområdet utgörs främst av skogsmark och gräsytor öster om det stora bostadsområdet vid Granängsringen. Tyresö gymnasium ligger i sydöstra delen av planprogramområdet. Naturen inom området domineras av barrskog.

Skogsmark

Ekologigruppen genomförde en naturvärdesinventering för naturen i planprogramområdet (Ekologigruppen 2019) och konstaterade då att skogen i området till största delen har höga naturvärden knuten till barrskog med inslag av gamla träd.

I söder och i norr finns partier med hållmarkstallskog. Den mest orörda och äldsta skogen ligger i söder. Längre norrut är skogen blockrik och starkt kuperad. Skogen utgörs här av barrblandskog med inslag av grova granar. I nordost finns ett parti med låglänt barrblandskog med lite större inslag av lövträd.

Figur 3. I södra delen av Wättingebacken finns ett parti gammal hållmarkstallskog med höga naturvärden. Ett flertal träd inom planprogramområdet innehåller håligheter som nyttjas som boplatser av fåglar. Hålträd bör genomgående sparas så långt som möjligt. Foto: Ekologigruppen.

Gräsytor

Artutredning skyddade fågelarter Wättingebacken

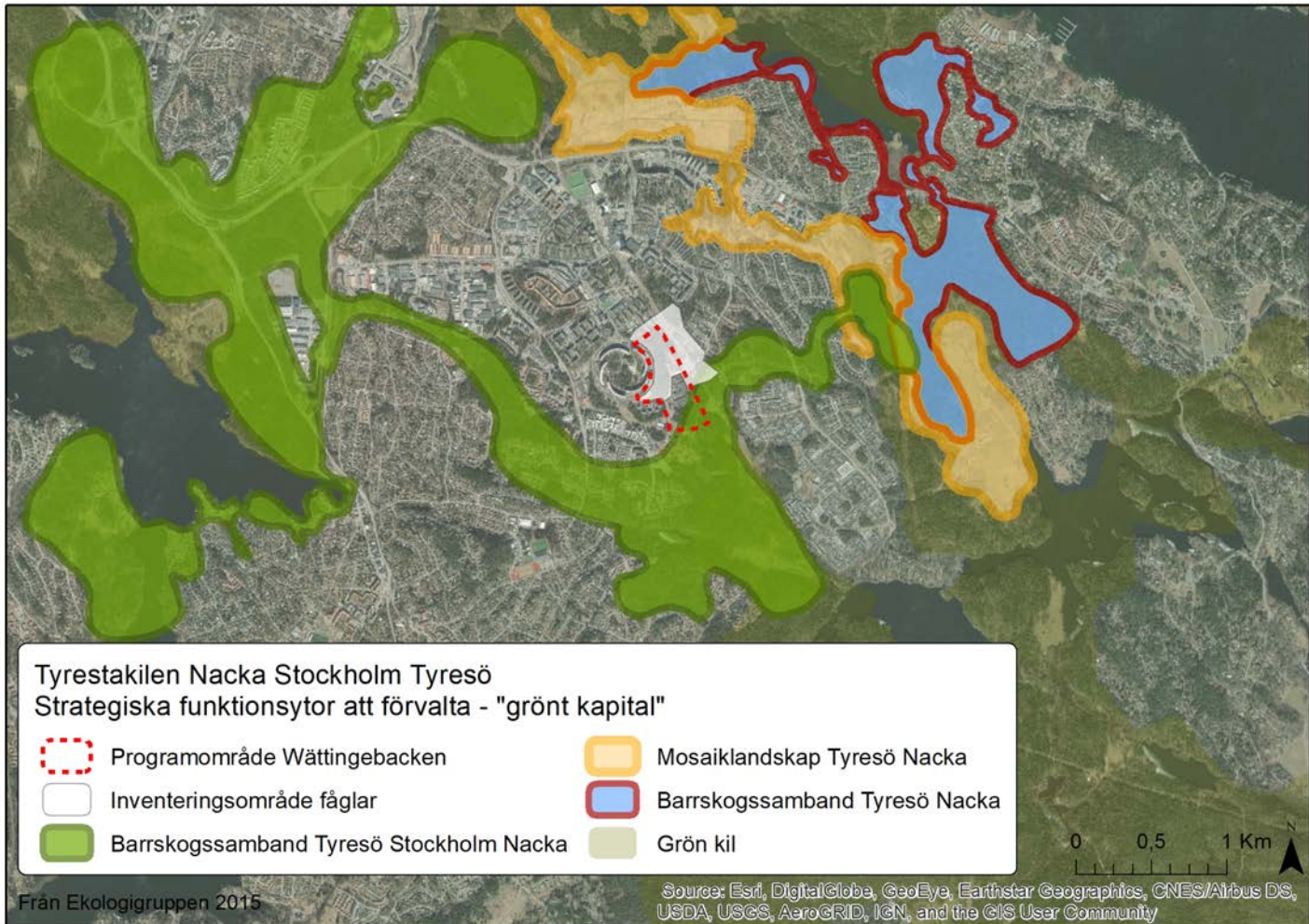
I östra delen av utredningsområdet finns större ytor gräsmarker, främst klippta gräsmattor, i form av ett nord-sydligt stråk, en del av det så kallade Wättingestråket.

Figur 4. Gräsmatta i en del av Wättingestråket. Skötta gräsytor är avgörande för björktrasten och starens förekomst inom utredningsområdet. Asparna som står i skogsbrynet är ännu unga, men kan relativt snart bli rötade och ihåliga och därmed idealiska boträd för stare. Inte minst i brynen är det viktigt att lämna hålträd och träd som kan utvecklas till hålträd. Foto: Ekologigruppen (2016).

Barrskogssamband

Områdets betydelse för ekologiska samband knutna till barrskog har analyserats i ett tidigare arbete av Ekologigruppen (Ekologigruppen 2016). Analysen av barrskogssamband visar att området har nära förbindelse med ett öst-västligt spridningssamband mellan Tyresö och Tyresta i öster och söder och skogsområden i Stockholms stads sydöstra delar. Norrut utgör bebyggelsen i Bollmora och Tyresö centrum en kraftig barriär som starkt begränsar spridning norrut. Se figur 5 nedan.

Figur 5. Karta som visar det barrskogssamband som utredningsområdet står i nära förbindelse med. Sambandet förbinder skogarna i Tyresö i öster, Tyresta i sydost och skogarna kring Flaten och Drevviken i sydöstra delen av Stockholms stad och Nacka kommun i väster. Mot norr finns en kraftig barriär i form av bebyggelsen i Bollmora och Tyresö centrum. (Karta ur Ekologigruppen 2016 (kompletterad med gränser för program- och inventeringsområde fåglar/utredningsområdet)).

Barrskogssambandens funktion för känsliga arter

För att testa barrskogssambandskartans tillförlitlighet kan man analysera förekomst av barrskogsarter som är kända för att de har stora krav vad gäller ekologiska samband. Bland sådana arter finns talltita, tofsmes och spillkråka. Av dessa tre påträffades tofsmesen under fågelinventeringen 2020. Spillkråka och talltita (båda rödlistade NT) har enligt databasen Artportalen påträffats i eller nära inventeringsområdet.

Tofsmes

Tofsmes (figur 6) häckar med ett par i östra delen av inventeringsområdet. Arten är stannfågel och höst- och vinterreviret, som är betydligt större än sommarreviret, omfattar troligen all barrskog inom området. Arten kräver för sin närvaro större ytor barrskog som fågeln kan använda utan att stöta på barriärer som hindrar dess förflyttning mellan skogens olika delar. Det finns en omfattande litteratur om tofsmesen som konstaterat att tofsmesen sällan och ogärna flyger över öppen mark. Detta är orsaken till att den ofta inte finns i barrskogar som omgärdas av spridningshinder och saknar nödvändiga kontakter med spridningsvägar.

Tofsmesen inte är rödlistad. Artens lokala population skulle kunna begränsa sig till hela Södertörn eftersom Södertörn är relativt avskärmat och med endast ett fåtal spridningsvägar till omgivande landskap. Det är dock mycket troligt att populationen på Södertörn i så fall uppgår till mer än 1 000 par. Tofsmesens nationella population har dessutom ökat starkt de senaste decennierna. Tofsmesen kvalificerar sig därmed inte till att vara en prioriterad art. Men som tidigare sagt uppfattar vi den som en god indikator på spridningssamband knutna till barrskog.

Tofsmesen har ofta använts som fokusart vid analyser av spridningssamband inom ett geografiskt område. Exempelvis har denna typ av analys gjorts för Stockholms stad och för större områden inom Stockholmsregionen.

Tofsmesens häckning i Wättingeområdet utgör därmed en stark indikation på att området står i nära förbindelse med ett fungerande spridningssamband för biologisk mångfald knuten till barrskogar. Spridningssambandet illustreras i figur 5 ovan.

Om kvalitetshöjande åtgärder genomförs i enlighet med vad som föreslås nedan kommer dessa att gynna tofsmes och sannolikt leda till att populationen av tofsmes ökar.

Figur 6. Tofsmesen kan användas som en indikator på fungerande spridningssamband vad gäller arter knutna till barrskog. Tofsmesen är knuten till större sammanhängande skogsområden och dess förekomst är därmed en indikation på fungerande och värdefulla spridningssamband.

Foto: © Magnus Nilsson.

Beskrivning av bebyggelseplaner

Intentioner för biologisk mångfald i planprogram och detaljplaner

Wättingestråket

Planprogrammet anger att Wättingeområdet ska vara en grön och aktiv del av Tyresö (Tyresö kommun 2016a). Programmet anger att en övergripande skötselplan ska tas fram för att säkerställa stråkets behov av drift och skötsel. Planprogrammet anger att skötselinsatserna även riktas så att ekologiska värden och biologisk mångfald främjas, exempelvis genom röjning av sly, friställande av träd eller införande av bete (Tyresö kommun 2016a).

Som en förberedelse inför kommande detaljplanarbeten har Tyresö arbetat med kvalitetsprogram för Wättingebacken respektive Wättingestråket (Tyresö kommun 2016b och 2016c). I dessa kvalitetsprogram har bland annat ekologiska aspekter utretts.

Kvalitetsprogrammet för Wättingestråket (Tyresö kommun 2016c) anger att ett skötselprogram ska tas fram för att främja ekologiska värden och ekosystemtjänster. I kvalitetsprogrammet anges vidare att där det är lämpligt föreslås klippta gräsmattor omvandlas till artrik ängsmark. Grova träd ska sparas och friställas för att skapa goda förutsättningar för boplatser för fåglar och insekter. Brynmiljöer utmed stråket stärks genom skötsel och inplantering. Brynzonerna ska vara varierade och flerskiktade.

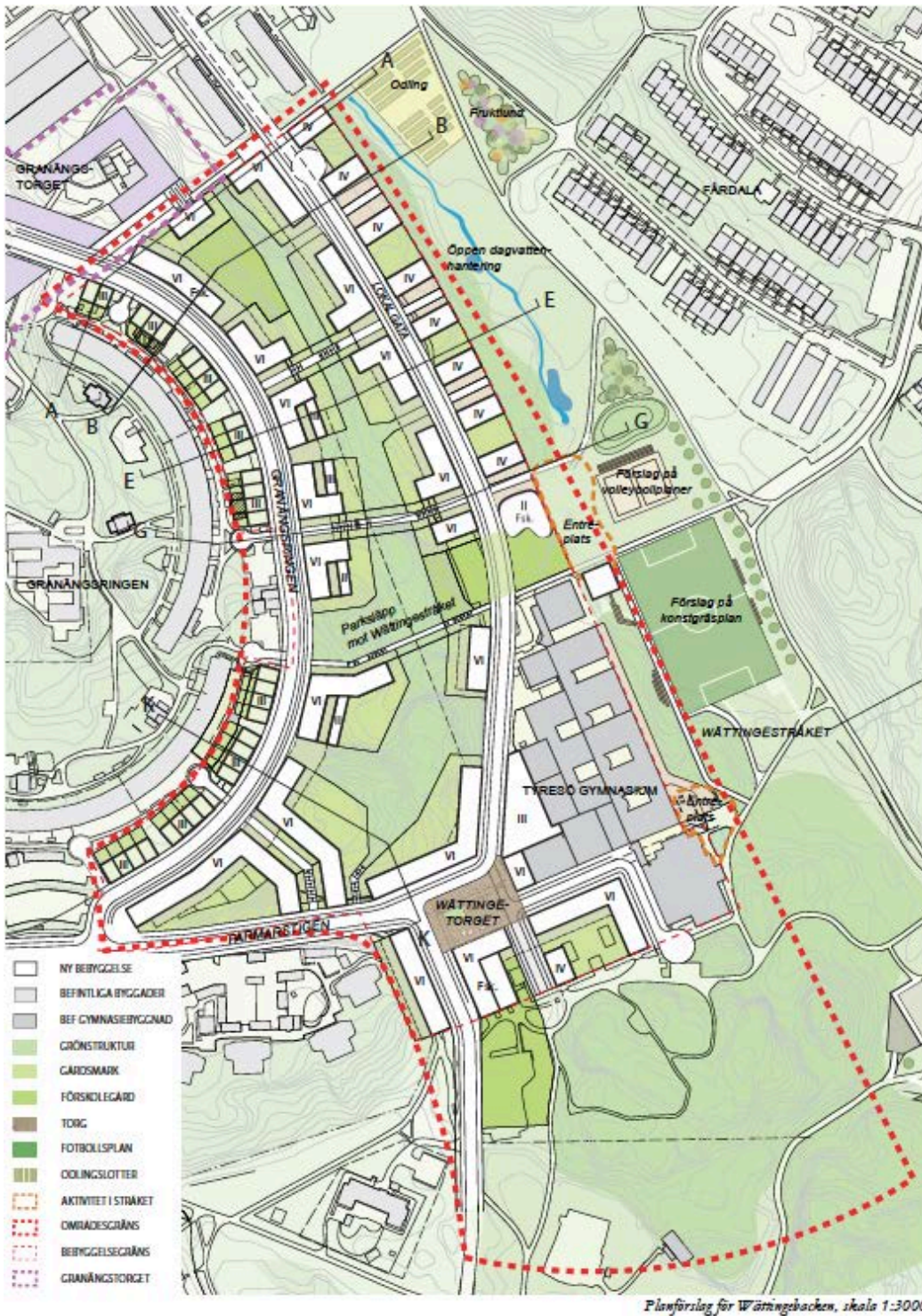
Wättingebacken

I kvalitetsprogrammet för Wättingebacken (Tyresö kommun 2016b) anges att Wättingebacken ska vara en grön stadsdel med ett rikt växt- och djurliv av arter och biotoper som är typiska för området. Det anges vidare att de biologiska värdena kopplade till barrskog och ek ska ökas genom att utpekade barrskogsmiljöer och ekar med naturvärden sparas. Ny bebyggelse bör enligt planen inte placeras så att värdefulla tallar eller ekar skuggas. Död ved ska vidare finnas i området. Artrika brynmiljöer i anslutning till Wättingestråket bör stärkas, bland annat genom att bärande träd och buskar planteras.

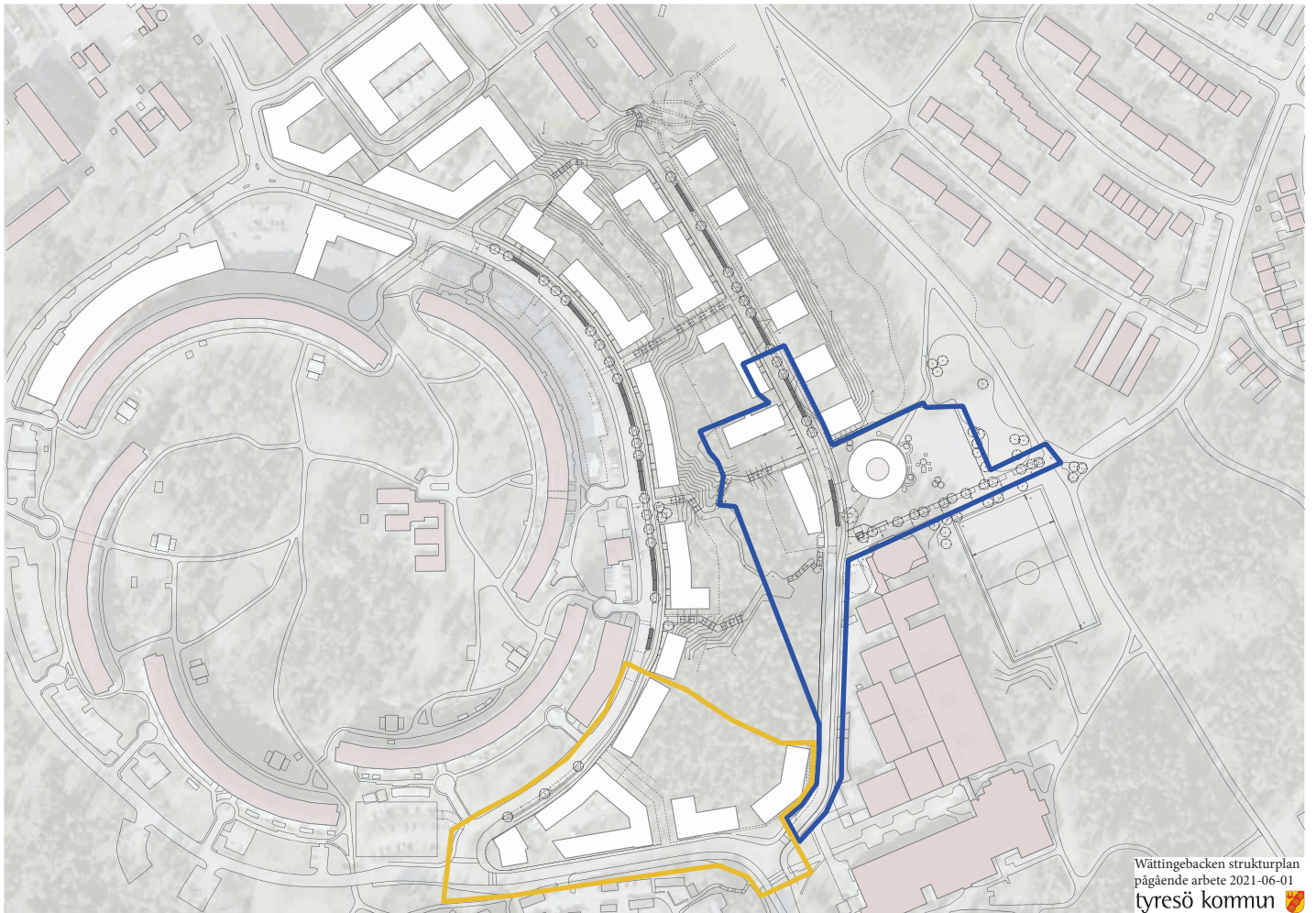
Detaljplaner och planerad bebyggelse

Den exakta utformningen för den tillkommande bebyggelsen är för större delen av utredningsområdet än så länge inte bestämd eller ens föreslagen i detalj. Den utformning som återges i planprogrammet visar att den allra största delen av skogsmarken i backen nedanför Granängsringen kommer att tas i anspråk för bebyggelse, främst bostäder, och för omgivande trädgårdar eller parkmark (figur 7). För detaljplanerna etapp 1 och etapp 2 (Tyresö kommun 2018 och 2019) finns nu samrådshandlingar. Av handlingarna framgår att hela eller största delen av skogsmarken inom detaljplaneområdena kommer att omvandlas till bostäder med omgivande parkmark. Ett visst utrymme för ej bebyggd mark (prickmark) finns dock, vilket innebär möjligheter att utforma växtlighet som kan bära biologisk mångfald. I detaljplanen etapp 1 finns en enklav med naturmark avgränsad, i etapp 2 saknas helt avgränsning av naturmark.

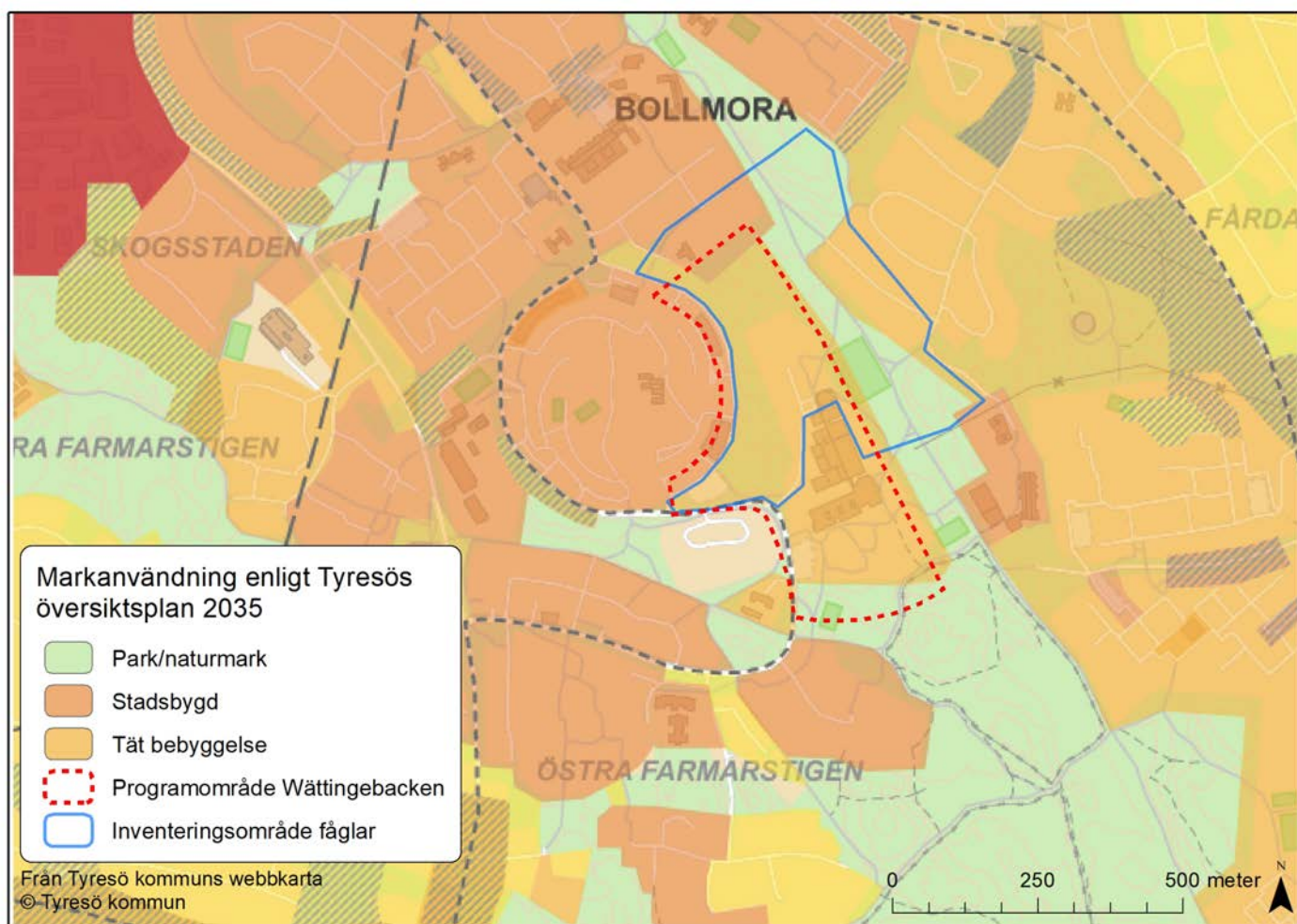
De befintliga gräsytorna inom utredningsområdet kommer till största delen att lämnas obebyggda. Skisserna i planprogrammet visar att en del av dessa gräsytor kan komma att användas för odlingslotter, fruktträdgård och öppet dagvatten. Det är högst troligt att en hel del ytor gräsmatta kommer att tillkomma i anslutning till bebyggelsen som uppförs.

Figur 7. Planförslag ur planprogrammet för Wättingeområdet (Tyresö kommun 2016a). Som framgår är tanken att den största delen av skogsmarken i backen nedanför Granängsringen tas i anspråk för bebyggelse. I nuvarande gräsmattor nordost om den planerade bebyggelse anges att vissa delar av gräsmattorna tas i anspråk för odlingslotter, fruktland, liksom öppet dagvatten. Söder om Wättingetorget och Tyresö gymnasium lämnas ett större idag skogsbevuxet område obebyggt.

Figur 8. Strukturplan som visar läget för detalplaneområdena Wättingebacken etapp 1 med gul gräns och Wättingebacken etapp 2 med blå gräns.

Figur 9. Ett utsnitt ur översiktsplanens karta som visar framtida markanvändning för området kring Granängsringen.

Planernas påverkan på naturmiljön

Sammanfattning – utgångspunkter för bedömningen

Vi utgår i denna utredning från att planprogrammets förslag till bebyggelse genomförs (figur 7). I de delar som omfattas av samrådshandlingar för detaljplanerna för etapp 1 och 2 ersätter dessa motsvarande delar av planprogrammet.

Sammanfattningsvis kan konstateras att endast begränsade ytor naturmark lämnas opåverkad i de delar av planprogramsområdet som bebyggs. I den södra delen av programområdet planeras dock ingen bebyggelse, skogen söder om Tyresö gymnasium lämnas obebyggd. I utredningsområdet utanför planprogramsområdet kommer skog och gräsmark som inte är bebyggd idag inte att byggas. Översiktsplanen (figur 9) anger dessa ytor som park/naturmark, men eftersom översiktsplanen inte är bindande behövs ett säkerställande genom planbestämmelser eller reservatsförordnande.

Gräsmarken i utredningsområdets nordöstra del kan enligt planprogrammet till delar komma att tas i anspråk för odlingslotter, fruktlund och öppet dagvatten.

Skogsmiljöer och barrskogssamband

Det är främst utredningsområdets skogsmark som tas i anspråk för ny bebyggelse. Arealen skogsmark som fortsatt är tillgänglig för fåglar kommer därmed att minska högst väsentligt.

Planprogrammet och de båda kvalitetsprogrammen deklarerar att utpekade barrskogsmiljöer och ekar med naturvärden ska sparas, grova träd ska sparas och friställas och brynmiljöer ska stärkas och utvecklas. Kvalitetsprogrammet för Wättingebacken anger att värdena kopplade till barrskog och ek ska öka. Det framgår dock av plankartorna att ytor som i praktiken kommer att vara tillgängliga för detta bevarande är starkt begränsade.

Detaljplanen etapp 2 anger ingen naturmark i plankartan, det vill säga sådan mark där det i första hand skulle vara möjligt att förverkliga plan- och kvalitetsprogrammets målsättningar. Detaljplanens beskrivning anger istället att det är viktigt att hållmarkstallskog ”säkerställs” inom närområdet. I anslutning till kartan på sidan 20 i planbeskrivningen anges att skogsområdena med beteckningarna 14_1, 26_1, 26_4, 6, 7 och 8 i kartan ska bevaras som natur. Detta anges vara i överensstämmelse med översiktsplanen.

Översiktsplanen (figur 9) är inte bindande och utgör därmed inte en garanti för att de utpekade naturområdena i Wättingebackens närhet bevaras som skogsmark. Det kan noteras att det inte finns några planbestämmelser som säkerställer bevarandet och inget arbete har påbörjats för att på annat sätt, exempelvis genom reservatsbildning säkerställa den närbelägna skogsmarken.

I planbeskrivningen för etapp 2 anges att en grön buffertzona om 20 meter sparas i skogen närmast stråket med gräsmattor nordost om Wättingebacken (område 1 i kartan sidan 20 i planbeskrivningen). Denna buffertzona omfattas ännu inte av någon plan och är således inte heller ännu säkerställd.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att arealen skog minskar väsentligt inom utredningsområdet. Risken är därmed stor för att biologisk mångfald i form av arter, exempelvis prioriterade fågelarter, och spridningssamband knutna till de befintliga barrskogsmiljöerna, exempelvis i form av svårspredda fågelarters förekomst och spridning kommer att påverkas starkt negativt.

Gräsytor

Planprogramsdokumentet visar att en del av gräsmattorna kommer att tas i anspråk för odlingslotter, fruktträdgård och öppen dagvattenhantering. Det finns också tankar om att sköta en del av gräsmattorna som ängsmark i framtiden. Av allt att döma kommer ändå betydande arealer av nuvarande areal gräsmattor att finnas kvar och skötas med traditionell gräsklippning. Samtidigt tillkommer av allt att döma betydande areal gräsmattor i anslutning

till den nya bebyggelsen. Denna yta kommer dock främst att fördelas på många mindre ytor.

Artutredning skyddade fågelarter Wättingebacken

Skötselplaner

Framtagandet av en eller flera skötselplaner för utredningsområdet i enlighet med programhandlingarna kommer att ha stor betydelse för att så långt som möjligt bevara och utveckla områdets förutsättningar för fågellivet och övrig biologisk mångfald. Under förutsättning att de specifika åtgärder som föreslås nedan för de prioriterade fågelarterna arbetas in i skötselplanerna och sedan genomförs kan förutsättningarna för de prioriterade fågelarterna stärkas så långt som möjligt.

Metodik

Föreliggande rapport innehåller en analys av status för berörda fågelarters lokala populationer, påverkan som följd av exploateringen på deras förutsättningar och förekomst i utredningsområdet, liksom analys av nödvändiga åtgärder för att förhindra negativ påverkan. Analyserna bygger på information i befintliga underlag i form av litteratur, bland annat Art-Databankens hemsida Artfakta och allmänt tillgängliga register. Beskrivningar och bedömningar bygger i övrigt även på Ekologigruppens omfattande kunskap om de aktuella fågelarternas krav på sin miljö. Beskrivningar och bedömningar av byggplanerna och deras påverkan på naturmiljön utgår från i dagsläget tillgängliga planprogramshandlingar, nämligen följande:

Planprogram för Wättingeområdet. December 2016. (Tyresö kommun 2016a).

Kvalitetsprogram för Wättingebacken - del av Wättingeområdet. December 2016. (Tyresö kommun 2016b).

Kvalitetsprogram för Wättingestråket - del av Wättingeområdet. December 2016. (Tyresö kommun 2016c).

Plankarta och planbeskrivning tillhörande detaljplan för Wättingebacken etapp 1. nov. 2018. (Tyresö kommun 2018). Samrådshandlingar.

Plankarta och planbeskrivning tillhörande detaljplan för Wättingebacken etapp 2. sept. 2019. (Tyresö kommun 2019). Samrådshandlingar.

Bedömning av påverkan

Inledning

Alla fågelarter är skyddade enligt artskyddsförordningen, men praxis vid tillämpningen av artskyddsförordningen innebär att vissa arter betraktas som prioriterade och att det är dessa som i första hand beaktas. Ovan har begreppet prioriterade arter definierats. Vi har också redogjort för vilka av de arter som återfanns vid inventeringen 2020 som bör betraktas som prioriterade.

I detta avsnitt beskrivs de utgångspunkter som vi använder för att bedöma de prioriterade arternas bevarandestatus på nationell och lokal nivå. Vidare beskrivs den bedömning som görs av om den förväntade påverkan riskerar att utlösa förbud enligt artskyddsförordningen.

Påverkan på arterna under byggtiden

Vid bedömningarna av påverkan nedan har vi värderat den påverkan som uppstår genom att bebyggelsen i utredningsområdet förändrar områdets natur så att det långsiktigt inte längre ger samma förutsättningar för fåglarnas födosök och häckning som innan exploateringen.

Under själva byggtiden innebär dock aktiviteterna i området en mycket påtaglig störning för fåglarna. Buller och ständigt mänsklig närvaro innebär sannolikt att en stor del av paren av de prioriterade arterna inte kommer att häcka under den period som byggaktiviteterna pågår. Man kan dock förutsäga att de återkommer till området efter byggperioden, i den utsträckning området då erbjuder lämpliga miljöer för arterna.

Vi uppfattar att denna tillfälliga störning är av liten betydelse för arternas lokala populationer på lite längre sikt och därmed inte riskerar att utlösa förbud enligt artskyddsförordningen.

Bevarandestatus

Bevarandestatus är ett centralt begrepp i artskyddsförordningen (se även avsnittet fågelarterna i juridiken ovan). I detta avsnitt beskrivs metod för bedömning av en arts nationella och lokala bevarandestatus.

Rödlistningen

För bedömning av bevarandestatus på nationell nivå har vi i detta uppdrag utgått från den svenska rödlistan 2020 (ArtDatabanken 2020b). Om en art är rödlistad så tolkas detta som att det inte råder gynnsam bevarandestatus för arten på nationell nivå.

Lokal population

Den lokala populationen antas i denna utredning motsvara populationen i Sörmland. Information om storleken på en fågelarts lokala population är hämtat från Ottosson et al. 2012, Fåglarna i Sverige – antal och förekomst. En avgränsning av den lokala populationen bör egentligen utgå från att en population är isolerad genetiskt och/eller geografiskt. Eftersom det saknas närmare kunskap om de genetiska och ekologiska förhållandena används landskapet Sörmland i stället som schablon för avgränsning av lokal population. Vi bedömer att denna avgränsning i praktiken är relevant.

Gynnsam bevarandestatus

Vi har i denna rapport utgått ifrån två kriterier för att definiera gynnsam bevarandestatus. Dessa är populationsstorlek och populationsutveckling.

Populationsstorlek

Vad gäller populationsstorlek har vi utgått från att en population som överstiger 2 000 individer eller 1 000 par har gynnsam bevarandestatus. Samma kriterium används i det svenska rödlistningsarbetet för att bedöma om en art är hotad (ArtDatabanken 2020a). För en population som underskrider 2 000 individer ökar risken att dö ut till följd av slumpmässiga miljöfaktorer och försämrade genetiska förutsättningar. Det kan tilläggas att vissa publikationer (Reed et al. 2003) anger att en lokal population bör överstiga 3 600 par för att ha gynnsam bevarandestatus. Vi har i denna rapport dock utgått från det kriterium som används vid den svenska rödlistningen.

Populationsutveckling

Även om den nationella eller lokala populationen överskrider ovan beskrivna gräns för populationsstorlek, kan en arts bevarandestatus bedömas vara ogynnsam om dess population eller utbredningsområde minskar kraftigt. När det gäller populationsutveckling har vi utgått från de kriterier som ArtDatabanken använder vid arbetet med rödlistningen. Om en art är rödlistad på grund av minskande populationsstorlek bedömer vi genomgående att artens bevarandestatus nationellt automatiskt är ogynnsam. Den lokala populationen bedöms då också ha ogynnsam status eftersom man kan anta att trenden för den lokala populationen följer den nationella, såvida det inte finns underlag som visar att populationsutvecklingen varit mer gynnsam på lokal nivå jämfört med nationellt.

Utbredningsområdet minskar inte

Om en arts nationella och lokala populationsutveckling kan anses vara livskraftig krävs även en bedömning av artens utbredningsområde och livsmiljö. Syftet är att konstatera att utbredningsområdet varken minskar eller sannolikt inte kommer att minska inom en överskådlig framtid och att det finns en tillräckligt stor livsmiljö för att artens populationer ska bibehållas på lång sikt.

Övriga aspekter

En bedömning av bevarandestatus kan också kompletteras med uppgifter om artens, eller den lokala förekomstens allmänna känslighet (exempelvis störningskänsliga arter, arter med låg spridningsförmåga, populationer på gränsen till artens utbredningsområde osv).

Risk för förbud - åtgärder

För alla arter som har ogynnsam bevarandestatus lokalt bedöms med automatik en påverkan som innebär en ytterligare minskning av artens population att artskyddsförordningen riskerar att utlösa förbud för en planerad verksamhet. En sådan påverkan och minskning, liksom risken för förbud, kan då avvärjas genom att man genomför åtgärder som med stor säkerhet kan förväntas medföra att populationen istället totalt sett ökar.

Påverkan på bevarandestatus på den lokala populationen klassificeras av Ekologigruppen i en femgradig skala

- *Negativ* innebär att artens bevarandestatus kommer att påverkas och att anpassning av bebyggelse och ofta omfattande åtgärder måste genomföras. För arter med ogynnsam bevarandestatus räcker det med att ett revir påverkas och att åtgärder inom utredningsområdet inte bedöms kunna vara tillräckliga. För denna typ av påverkan är det relativt säkert att förbud kommer att utlösas enligt artskyddsförordningen.
- *Något negativ* innebär att artens bevarandestatus sannolikt påverkas och att anpassning av bebyggelse eller åtgärder sannolikt måste genomföras. För arter med ogynnsam bevarandestatus räcker det med att ett revir påverkas men att åtgärder genom anpassning av plan och åtgärder inom utredningsområdet bedöms kunna vara tillräckliga för att undvika detta om de genomförs. Risk att förbud enligt artskyddsförordningen kommer att utlösas om inte tillräckliga åtgärder genomförs.
- *Negativ försumbar* innebär att artens bevarandestatus påverkas i mycket liten utsträckning och att åtgärder oftast räcker för att bevarandestatus inte ska påverkas negativt. Det finns en liten risk för att förbud enligt artskyddsförordningen kommer att utlösas om inte tillräckliga åtgärder genomförs.
- *Neutral* innebär att artens lokala population förväntas vara oförändrad. Ingen risk för förbud enligt artskyddsförordningen.
- *Positiv* innebär att artens lokala population förväntas öka och därmed bidra till att gynnsam bevarandestatus bibehålls eller uppnås. Självklart ingen risk för förbud enligt artskyddsförordningen.

Kontinuerlig ekologisk funktion

Med kontinuerlig ekologisk funktion menas de egenskaper som gör att ett område är betydelsefullt för en viss art för parning, födosökning, uppfödning och vila. Om en åtgärd kan förväntas påverka en fortplantnings- eller viloplats negativt är det möjligt att vidta åtgärder för att säkerställa att platsens kontinuerliga ekologiska funktion bibehålls. De åtgärder som åsyftas är olika former av preventiva eller förbättrande åtgärder som är avsedda att begränsa eller helt motverka de negativa effekterna av en verksamhet eller åtgärd. Exempelvis kan en sådan åtgärd bestå av att skapa nya livsmiljöer på eller i anslutning till en plats för vila eller fortplantning.

Om platsen genom de förebyggande åtgärderna inte förlorar ekologisk funktionalitet innan, under eller efter en åtgärd, och om området förblir minst lika stort och bibehåller samma kvalitet för den berörda arten, kan inte platsen anses ha drabbats av en försämrad funktion. En verksamhet kan då genomföras utan artskyddsförordningens 4 § punkt 4 utlöser förbud.

Påverkan på arter, samt behov av åtgärder

Artutredning skyddade fågelarter Wättingebacken

Bedömning av risk för förbud enligt artskyddsförordningen

Artskyddsförordningen innebär att en art med redan ogynnsam bevarandestatus inte får påverkas negativt. Bedömningen av de prioriterade fåglarnas bevarandestatus nationellt och lokalt framgår i beskrivningarna av respektive prioriterad fågelart nedan. Alla de sju prioriterade arterna som återfanns vid fågelinventeringen har lokala populationer som vi anser bör bedömas som ej gynnsam.

Risken för negativ påverkan på de aktuella arterna bedöms för samtliga arter kunna förebyggas genom att väl utformade åtgärder genomförs. En del av åtgärderna behöver av allt att döma genomföras såväl inom som utanför utredningsområdet för att de fullt ut ska väga upp den negativa påverkan från exploateringen inom utredningsområdet. Under förutsättning att angivna åtgärder genomförs bedömer Ekologigruppen att förbud enligt artskyddsförordningen kan undvikas för samtliga arter.

I tabell 2 nedan illustreras den påverkan som exploateringen bedöms innebära för respektive art uppdelat på påverkan utan respektive med åtgärder. Påverkan som innebär något negativ eller negativ påverkan bedöms enligt vad som sagts i tidigare avsnitt innebära risk för förbud enligt artskyddsförordningen. Påverkan som innebär försumbar negativ påverkan, ”neutral” (varken negativ eller positiv påverkan) eller positiv påverkan bedöms inte kunna utlösa förbud enligt artskyddsförordningen.

Tabell 2. Tabellen visar de prioriterade fågelarter som konstaterats häcka eller som alternativt bedöms födosöka (duvhök) regelbundet inom utredningsområdet. Spillkråka och talltita, vilka troligen inte häckar i området och därför inte har analyserats närmare, har också tagits med i tabellen, eftersom de troligen födosöker i området. Tabellen anger hur arterna bedöms påverkas av att området exploateras i enlighet med befintliga program och planhandlingar. Röda X anger hur arterna bedöms påverkas om åtgärder inte utförs. Svarta X visar den påverkan som bedöms bli följden om verk samma åtgärder genomförs.

Förkortningar som anges efter artnamnen: Rödlistekategorier: (EN) starkt hotad, (VU) sårbar, (NT) nära hotad. De olika graderna av påverkan, ”Negativ, Något negativ osv beskrivs i föregående avsnitt.

Art (rödlistekategori)	Negativ	Något negativ	Negativ, försumbar	Neutral	Positiv
Spillkråka (NT)	X				X
Talltita (NT)	X			X	
Björkrast (NT)		X			X
Gråkråka (NT)		X	X		
Grönfink (EN)		X			X
Stare (VU)	X			X	
Svartvit flugsnappare (NT)	X		X		
Ärtsångare (NT)		X		X	
Duvhök (NT)		X	X		

Prioriterade arter

Spillkråka (NT) och talltita (NT)

Spillkråka och talltita är arter som att döma av observationer rapporterade till Artportalen (Artportalen 2021) nyttjar den barrskog som ingår i utredningsområdet. Arterna återfanns inte vid inventeringen sommaren 2020. De häckar troligen inte inom inventeringsområdet men det är troligt att de nyttjar det för födosök, möjligen främst vintertid då dessa fåglars revir är större än under sommaren.

Exploateringen av utredningsområdet innebär att förutsättningarna för arter knutna till barrskog försvagas. För att väga upp denna påverkan är åtgärder som ökar de närliggande barrskogsområdenas kvalitet för biologisk mångfald nödvändiga.

Björktrast (rödlistad NT)

Björktrast (figur 10) häckar i skogar, ofta i glesa kolonier i anslutning till odlad mark. Arten häckar också i stadsnära områden, i parker och trädgårdar. Daggmaskrika gräsmattor fungerar som födosökmiljö. Arten förekommer i olika slags miljöer som fjällbjörkskog, löv- och blandskog, parker, alléer, trädgårdar.

Utbredning och population

Nationell population

Björktrast häckar i hela Sverige. De tätare populationerna verkar förekomma i Götaland och Svealand (ArtDatabanken 2021). Den svenska populationen av björktrast bedömdes uppgå till 594 000 par 2018 (Wirdheim 2020).

Lokal population

I Sörmland uppskattades populationen 2012 till 23 000 par (Ottosson et al. 2012), siffror som sannolikt är betydligt lägre idag. I Tyresö kommun är björktrast vanligt förekommande (Artportalen 2021).

Bevarandestatus

Nationell population

Björktrast, som är ny på rödlistan 2020, är rödlistad i kategori NT – nära hotad. Populationen har minskat med 39 % de senaste 20 åren (Wirdheim 2020). Det innebär att den nationella bevarandestatusen bedöms som ogynnsam.

Lokal population

Arten är fortfarande vanlig i Stockholms län. Den verkar inte ha särskilt höga krav på sin livsmiljö i tätortsnära områden.

Den lokala populationen överskrider gränsvärdet 1 000 par för minsta hållbara population. Eftersom den nationella populationen har minskat kraftigt de senaste tjugo åren är det sannolikt, i brist på kunskap som motsäger detta, att även den lokala populationen har minskat kraftigt och därmed har ogynnsam bevarandestatus.

Förekomst i området

Fyra par björktrast bedömdes vid fågelinventeringen häcka i området.

Känslighet och hot

Björktrastens boplatser inom inventeringsområdet ligger i skogsmiljö. Möjligen föredrar björktrastar att häcka i skog när den har tillgång till sådan. Det är dock vanligt att den häckar i miljöer där det är glesare mellan träden, exempelvis i trädgårdar eller alléer. Den häckar i Stockholmstrakten även i ganska bullriga miljöer.

Det är troligt att områdets björktrastar hämtar en större del av sin föda från öppna gräsmarkerna inom utredningsområdet. Under hösten övergår de till bärföda och rönnbär är en favorit.

Bedömning av exploaterings påverkan

Ytan av befintliga gräsmattor kommer troligen att minska något inom området som en följd av att gräsmattor tas i anspråk för andra ändamål. I gengäld tillkommer av allt att döma relativt stora ytor gräsmattor i anslutning till den bebyggelse som uppförs. Björktrastens födosökmiljö förväntas därmed få ökad utbredning.

Vi gör bedömningen att området även efter genomförandet av planen kommer att erbjuda tillräckliga möjligheter för att björktrasten även fortsatt ska kunna häcka inom området i nuvarande omfattning.

Bedömningen blir därför att planens genomförande sammantaget medför vissa positiva konsekvenser för björktrast.

Bedömning av påverkan på lokal population

Ekologigruppens bedömningen är att under förutsättning att nedan angivna åtgärd genomförs riskeras inte förbud enligt artskyddsförordningen att utlösas.

Åtgärder

Åtgärder för att bibehålla kontinuerlig ekologisk funktion och begränsa skador:

- Bevara gamla träd i grönstrukturen inom de områden som bebyggs.
- Fortsatt skötsel av öppna gräsmattor och andra gräsmarker.
- Plantering av alléer och gatuträd.
- Plantering av bärande träd och buskar (rönn, oxel, etcetera)

Artutredning skyddade fågelarter Wättingebacken

Figur 10. Den rödlistade arten björktrast (NT-nära hotad). Arten häckade, troligen med fyra par, i inventeringsområdet under 2020. Foto: © Magnus Nilsson

Gråkråka (rödlistad NT)

Gråkråkan häckar i skogsmark, ofta i anslutning till odlad mark, i parker och trädgårdar, i tätortsnära områden och liknande miljöer. Arten verkar inte ha särskilt höga krav på sin livsmiljö i tätortsnära områden men föredrar boplatser som ligger relativt ostört i förhållande till mänsklig aktivitet.

Utbredning och population

Nationell population

Gråkråka är spridd över hela Sverige (ArtDatabanken 2021). Den svenska populationen uppskattades 2018 till cirka 145 000 par (Wirdheim 2020).

Lokal population

I Sörmland uppskattades populationen till 8 000 par 2012 (Ottosson et al. 2012). I Tyresö kommun är kråka vanligt förekommande (Artportalen 2021).

Bevarandestatus

Nationell population

Gråkråka, som är ny på rödlistan från och med 2020, är rödlistad med kategori NT – nära hotad, på grund av att populationen minskar (ArtDatabanken 2020b). Sett över en 20-årsperiod, 1999–2019, har en tydlig minskning skett i hela Sverige, och trenden är fortfarande nedåtgående (Wirdheim 2020 & Green et al. 2020). Det innebär att den nationella bevarandestatusen bedöms som ogynnsam.

Lokal population

Arten är fortfarande vanlig i Stockholms län. Den lokala populationen överstiger gränsvärdet 1 000 par för minsta hållbara population.

Eftersom gråkråkans nationella population har minskat kraftigt de senaste tjugo åren är det sannolikt, i brist på kunskap som motsäger detta, att även den lokala populationen har minskat kraftigt. Ekologigruppen gör därför bedömningen att den lokala populationen inte har gynnsam bevarandestatus.

Förekomst i området

Två par gråkråka konstaterades häcka inom inventeringsområdet. Bon med ungar hittades för båda paren.

Känslighet och hot

Det är oklart vilka faktorer som ligger bakom gråkråkans generella nedgång i landet. Vi har svårt att hitta litteratur som anger en förklaring till artens minskning. Ekologigruppens uppfattning är att det är landskapets förändring till ett mer effektiviserat jordbruk som åtminstone delvis ligger bakom nedgången. Antalet småbiotoper har minskat och förekomsten av småfåglar och smådjur som är kråkans föda minskar. Avverkning av gamla och grova träd som kan fungera som boträd kan också ha en negativ påverkan.

Bedömning av exploateringens påverkan

Två bon av gråkråka hittades i inventeringsområdet 2020. Bedömningen är att exploateringen av området medför en negativ påverkan på gråkråkans förutsättningar för häckning i området genom att tillgången på ostörda skogspartier och lämpliga träd för häckningen kommer att minska.

Bedömning av påverkan på lokal population

Bedömningen är att förbud enligt artskyddsförordningen skulle kunna utlösas om inte nedan angiven åtgärd genomförs.

Åtgärder

Utifrån nuvarande kunskapsläge är det svårt att ange åtgärder som skulle kunna genomföras inom utredningsområdet och som med större säkerhet kan vara verksamma. Åtgärderna bör därför i första hand ta sikte på skogsområden i utredningsområdets närhet.

- Säkerställ att närbelägna skogsområden bevaras och sköts med naturvårdsinriktning som innebär bland annat att gamla träd som kan fungera som häckplats sparas.

Grönfink (rödlistad EN)

Grönfinken är en i regionen allmänt förekommande art som är ny på rödlistan 2020 (ArtDatabanken 2020). Grönfink (figur 11) häckar i skogsbryn, enbackar, buskmarker, parker och trädgårdar.

Utbredning och population

Nationell population

Grönfink förekommer i större delen av landet. Den svenska populationen uppskattades till 211 000 par 2018 (Wirdheim 2020).

Lokal population

Grönfinkens population i Sörmland uppskattades 2012 till 52 000 par (Ottosson et al. 2012). Grönfinken är fortfarande vanlig även om siffrorna sannolikt är betydligt lägre idag utifrån att populationen nationellt bedöms ha mer än halverats. I Tyresö kommun är arten fortfarande tämligen allmänt förekommande enligt Artportalen 2021.

Bevarandestatus

Nationell population

Arten är klassad som starkt hotad (EN) (ArtDatabanken 2021). Arten har inte varit rödlistad tidigare, men den har minskat med cirka 60 % under perioden 2009-2018 (Wirdheim 2020). Minskningen beror på sjukdomen gulknopp (ArtDatabanken 2021). Det innebär att den nationella bevarandestatusen bedöms som ogynnsam.

Lokal population

Den lokala populationen ligger med god marginal över gränsvärdet 1 000 par för minsta hållbara population. Eftersom den nationella populationen nästan halverats de senaste tio åren är det sannolikt, i brist på kunskap som motsäger detta, att även den lokala populationen har minskat kraftigt. Ekologigruppen gör därför bedömningen att den lokala populationen inte har gynnsam bevarandestatus.

Förekomst i området

Två revir/par påträffades inom inventeringsområdet. Det är troligt att reviren även omfattar närliggande bebyggda områden utanför inventeringsområdet.

Känslighet och hot

Sjukdomen gulknopp som drabbar grönfinken sedan 2007 är den faktor som för närvarande har störst påverkan på artens population (ArtDatabanken 2021).

Bedömning av exploaterings påverkan

Grönfinken häckar och födosöker i stor utsträckning i parker med lövträd, häckar och bryn. Exploateringen kan på lite sikt innebära positiva konsekvenser för grönfinken genom att förekomsten av sådana miljöer kommer att få större utbredning efter exploateringen.

Bedömning av påverkan på lokal population

Under förutsättning att nedan angivna åtgärder genomförs bedöms inte exploateringen av området påverka förutsättningarna för grönfinken negativt.

Åtgärder

Åtgärder för att bibehålla kontinuerlig ekologisk funktion och begränsa skador:

- Kartera förekomsten av buskmiljöer och skogsbryn på kommunens mark inom utredningsområdet och på kommunal mark inom utredningsområdets närområde. Säkerställ att minst 1,5 gånger arealen (i förhållande till arealen innan exploateringen påbörjas) buskmiljöer och skogsbryn finns kvar under den tid som planen genomförs och efter att den genomförts.

Artutredning skyddade fågelarter Wättingebacken

- Plantera eller utveckla befintliga buskage med bärande (bärrika) buskarter på platser där sådan saknas.

Figur 11. Grönfink, rödlistad i kategori EN, starkt hotad, på grund av kraftig populationsminskning. Arten häckade med två par inom inventeringsområdet. Foto: © Magnus Nilsson

Stare (rödlistad VU)

Stare (figur 12) häckar oftast i grövre träd med hål men kan också häcka i fågelholkar. Arten behöver en ganska varierad livsmiljö bestående av gräsmattor, åkrar eller annan öppen mark för sitt födosök. Den gynnas av ett varierat odlingslandskap.

Utbredning och population

Nationell population

Stare förekommer mest talrikt i Svealand och Götaland (Artportalen 2021). I Sverige bedömdes populationen uppgå till 403 000 par 2018 (Wirdheim 2020).

Lokal population

Arten är fortfarande relativt vanlig i Stockholms län. I Sörmland uppskattades populationen 2012 till 37 000 par (Ottosson et al. 2012). Idag är den sörmländska populationen sannolikt betydligt mindre.

Bevarandestatus

Nationell population

Arten är klassad som sårbar (VU) i rödlistan 2020 (ArtDatabanken 2020b). Sett över en 20-årsperiod, 1999–2019, har en tydlig minskning skett i hela Sverige, och populationen har nästan halverats (Wirdheim 2020). Enligt Green et al. 2019 fortsätter den långsiktiga negativa trenden och stare tillhör den grupp av arter som minskat kontinuerligt i 45 år. Trenden är den samma i hela Europa. Det innebär att den nationella bevarandestatusen bedöms som ogynnsam.

Lokal population

Den lokala populationen överskrider med god marginal gränsvärdet 1 000 par för minsta hållbara population trots sentida minskning. Populationsminskningen i Sörmland är sannolikt densamma som i landet i övrigt. På grund av minskningen gör Ekologigruppen bedömningen att den lokala populationen har en ogynnsam bevarandestatus.

Förekomst i området

Ett par av stare häckade i området under 2020. Nyligen utflugna ungar observerades men den exakta häckningsplatsen kunde inte hittas. Troligen häckade stararna i en ihålig asp inom området.

Känslighet och hot

Staren hotas när öppna betade gräsmarker överges och växer igen. Stararna i området är beroende av gräsmattorna i närheten av häckningsplatsen och så länge dessa gräsmattor inte minskar i areal och klipps regelbundet är förutsättningarna för staren häckning fortsatt goda. Av stor vikt är dock också att det kontinuerligt finns träd som tillåts bli gamla och som därför är ihåliga. Om ihåliga träd saknas eller är ovanliga fungerar fågelholkar av lämplig storlek också som bostad åt stare.

Bedömning av exploaterings påverkan

Träd som är betydelsefulla genom att de är ihåliga och lämpliga boträd eller träd som i framtiden kan komma att bli lämpliga boträd riskerar att bli avverkade när planen genomförs. Förutsättningarna för staren häckning inom utredningsområdet riskerar därmed att försämrats.

Arealen gräsmarker som finns tillgängliga för staren födosök är troligen den mest begränsande faktorn för staren förekomst. Staren kräver större sammanhängande och helst helt öppna gräsmarker för sitt födosökande. Även om arealen gräsmattor inom området totalt sett kommer att öka kommer en stor del av den tillkommande arealen bestå av små ytor som inte tilltalar staren.

De befintliga ytorna gräsmattor i området kan komma att bli uppsplittrade av exempelvis odlingslotter, fruktträdgård och öppet dagvatten. Exploateringen kan därmed innebära att den yta som är lämplig för staren födosökande kommer att minska.

Bedömning av påverkan på lokal population

Sammantaget bedöms det finnas risk för viss negativ påverkan på förekomsten av stare i utredningsområdet. Åtgärder behövs för att säkra lämpliga boplatser för starar och för att upprätthålla och optimera skötseln av områdets gräsytor. Under förutsättning att nedan angivna åtgärder genomförs bedöms nuvarande förutsättningar för stare i området inte bli sämre.

Åtgärder

Följande åtgärder för att bibehålla kontinuerlig ekologisk funktion och säkerställa förutsättningarna för staren fortsatta häckning i området bör genomföras.

- Spara så långt möjligt alla träd med håligheter.
- Om ihåliga eller döda träd bedöms farliga sparas de i form av högstubbar så att de fortsatt kan fungera som boträd.
- Gynna lövträd, inte minst asp, i skötseln av områdets natur.
- Sätt upp och underhåll kontinuerligt (byt vid behov) fågelholkar särskilt utformade för stare inom planområdet.
- Säkerställ att ytan gräsmatta/äng inte minskar efter exploatering och att gräsytoras sköts på ett sätt som gynnar staren födosökande.

Figur 12. Stare häckade inom inventeringsområdet under 2020. Arten är rödlistad i kategori VU-sårbar. Stare minskar i Sverige och i hela Europa. Foto: © Magnus Nilsson

Svartvit flugsnappare (rödlistad NT)

Svartvit flugsnappare häckar i löv- och blandskogar, liksom i trädgårdar och parker. Arten är en hålträdshäckare. När holkar finns tillgängliga häckar den gärna i fågelholkar. Svartvit flugsnappare verkar inte ha särskilt höga krav på sin livsmiljö i tätortsnära områden.

Utbredning och population

Nationell population

Svartvit flugsnappare häckar i större delen av landet. I Sverige bedömdes populationen uppgå till 1 120 000 par år 2018 (Wirdheim 2020).

Lokal population

I Sörmland uppskattades populationen år 2012 till 60 000 par. (Ottosson et al. 2012). Denna siffra är sannolikt lägre 2020. I Tyresö kommun är arten relativt vanligt förekommande enligt Artportalen.

Bevarandestatus

Nationell population

Svartvit flugsnappare är en i kommunen, regionen och i landet allmänt förekommande art som är ny på rödlistan 2020. Den är klassad som nära hotad (NT) på grund av minskande population. Arten har uppvisat cirka 20 % minskning de senaste tio åren (ArtDatabanken 2021). Det innebär att den nationella bevarandestatusen bedöms som ogynnsam.

Lokal population

Den lokala populationen överskrider med god marginal gränsvärdet 1 000 par för minsta hållbara population. Det är osäkert om arten har minskat i Sörmland på samma sätt som i landet i stort. I brist på detaljerad kunskap antar vi att det är så. Detta leder till bedömningen att den lokala populationen har en ogynnsam bevarandestatus på grund av minskningen av populationen.

Förekomst i området

Ett par svartvit flugsnappare bedömdes häcka inom området.

Känslighet och hot

Svartvit flugsnappare missgynnas av avverkning av skogsmark med gamla och grövre träd liksom stående, döda träd med håligheter som arten nyttjar för häckning.

Arten häckar gärna i holkar och uppsättning av holkar är mer eller mindre en förutsättning för artens förekomst i urban miljö. I närheten av bebyggelse missgynnas den av förekomsten av katter.

Bedömning av exploaterings påverkan

En stor del av skogen inom utredningsområdet går förlorad och den lämpliga arealen häckningsmiljö för svartvit flugsnappare minskar därför avsevärt. Risken är stor för att arten inte kommer att häcka inom utredningsområdet i samma utsträckning i framtiden.

Bedömning av påverkan på lokal population

Ett par svartvit flugsnappare konstaterades häcka i området. Genomförandet av planen innebär sannolikt att förutsättningarna för arten försämras inom utredningsområdet.

För att förhindra risk för förbud enligt artskyddsförordningen behöver nedan angivna åtgärder genomföras såväl inom utredningsområdet som i närliggande skogsområden.

Åtgärder

- Genomför följande åtgärder så långt möjligt inom utredningsområdet, men även i de skogsområden som säkerställs i utredningsområdets närhet.
- Spara så långt som möjligt alla träd med håligheter.
- Om ihåliga eller döda träd bedöms farliga kapas de till högstubbar så att de fortsatt kan fungera som boträd.

- Gynna lövträd, inte minst asp.
- Sätt upp och underhåll kontinuerligt (byt vid behov) fågelholkar särskilt utformade för svartvit flugsnappare. Utforma och sätt upp holkarna så att de blir svårare för katter att plundra.

Ärtsångare (rödlistad NT)

Ärtsångare föredrar ett mosaikartat landskap med öppna ytor och buskmarker. Den hittas oftast i beteshagar och i odlingslandskap, i skogsbyn, i trädgårdar och ibland i parkmiljöer.

Utbredning och population

Nationell population

Ärtsångare förekommer i södra och mellersta Sverige, i Norrland främst längs kusten. Den svenska populationen bedömdes 2018 uppgå till cirka 145 000 par (Wirdheim 2020).

Lokal population

I Sörmland uppskattades populationen till 10 000 par (Ottosson et al. 2012). Ärtsångare är relativt vanlig i Tyresö kommun, med många observationer nära bebyggelse och öppna marker (Artportalen 2021).

Bevarandestatus

Nationell population

Ärtsångare är en i kommunen, regionen och i landet allmänt förekommande art som är ny på rödlistan 2020 på grund av artens minskande population. Ärtsångare är klassad som nära hotad (NT) (ArtDatabanken 2020b). Artens population har minskat med mer än 30 % de senaste tio åren (Wirdheim 2020). Det innebär att den nationella bevarandestatusen bedöms som ogynnsam.

Lokal population

Den lokala populationen överskrider med god marginal gränsvärdet 1 000 par för minsta hållbara population. Det är oklart om populationsminskningen är densamma i Sörmland som i landet i övrigt. Ekologigruppen gör bedömningen att den lokala populationens status på grund av avsaknad av kunskap som motsäger detta bör betraktas som ogynnsam.

Förekomst i området

Ärtsångaren anländer normalt till Sverige i månadsskiftet april-maj från vintervistet. Endast ett besök i området gjordes vid inventeringen under den tid då ärtsångaren med säkerhet kunde förväntas vara på plats, nämligen i början på juni. En individ observerades då sjungande och vi antar därför att arten häckar i området.

Känslighet och hot

Ärtsångare häckar i skogsbyn, buskmarker, unga tall- och granskogar, samt inte minst i trädgårdar. (Ottosson et al. 2012).

Arten missgynnas när skogsbyn och buskmarker försvinner.

Bedömning av exploaterings påverkan

Det område som avgränsats som troligt revir för denna ärtsångare planeras inte att exploateras. Det är dock inte uteslutet att ärtsångaren födosöker och vissa år kanske även häckar inom de delar av området som kommer att exploateras. Det finns också risk för att en förändrad och för ärtsångaren ogynnsam skötsel av buskmarker och bryn sker i samband med att området bebyggs.

Bedömning av påverkan på lokal population

Under förutsättning av nedan angivna åtgärder genomförs bedömer Ekologigruppen att förutsättningarna för ärtsångare inte försämras och att en negativ påverkan på den lokala populationen därmed undviks.

Åtgärder

Åtgärder som bör genomföras för att säkerställa att nuvarande förutsättningar för ärtsångare upprätthålls inom utredningsområdet och dess närhet.

- Kartera förekomsten av buskmiljöer och skogsbyn på kommunens mark inom utredningsområdet och på kommunal mark inom närområdet. Säkerställ att minst 1,5 gånger arealen (i förhållande till arealen innan exploateringen påbörjas) buskmiljöer och skogsbyn finns kvar under den tid som planen genomförs och efter att den genomförts.

Duvhök (rödlistad NT, fågeldirektivets bilaga 1)

Duvhöken (figur 13) är starkt bunden till skog för sin häckning. Undersökningar i barrskogsdominerade landskap visar tydligt att den föredrar att jaga i stora bestånd av gammal skog, men undviker yngre bestånd. Duvhöken, som ofta har stora revir, häckar uteslutande i skog, oftast då i gammal skog, där boet byggs i större träd. Samma bo används flera gånger, men den har ofta flera alternativbon i reviret. Duvhöken häckar även i tätortsnära äldre skogar och har gott om föda i urbana miljöer.

Utbredning och population

Nationell population

Duvhök förekommer i hela Sverige men endast gles i fjälltrakterna (ArtDatabanken 2021). Den svenska populationen bedömdes 2018 uppgå till cirka till 7 600 par (Wirdheim 2020).

Lokal population

I Sörmland uppskattades populationen till 200 par 2012 (Ottosson et al. 2012). Fynd registrerade på Artportalen visar att duvhök förekommer relativt vanligt i Tyresö kommun. Eventuella häckningar är av sekretesskäl dolda på Artportalen.

Bevarandestatus

Nationell population

Arten är klassad som nära hotad (NT) enligt senaste rödlistan 2020 (ArtDatabanken 2020b) på grund av en minskande population. Minskningstakten har uppgått till drygt 20 % under de senaste 18 åren (ArtDatabanken 2021). Det innebär att den nationella bevarandestatusen bör bedömas som ogynnsam.

Lokal population

Då den lokala populationen i Sörmland underskrider gränsvärdet 1 000 par för minsta hållbara population och att den antagligen minskar, i likhet med i landet i övrigt, gör Ekologigruppen bedömningen att den lokala populationen har ogynnsam bevarandestatus.

Förekomst i området

Duvhök observerades i området under inventeringen. Bedömningen blev att den troligen inte häckar i området, men att arten av allt att döma använder området för födosök. Det är också troligt att duvhök häckar ganska nära området och därmed är beroende av inventeringsområdet för sin häckning.

Känslighet och hot

Eftersom duvhöken helst häckar i gammal, slutavverkningsmogen skog, är dess häckningsplatser i princip alltid mer eller mindre hotade i det brukade skogslandskapet. Tätare skogar gör att arten får svårigheter att jaga i skogsbestånd. Gamla träd som är lämpliga för duvhöken att bygga bo i huggs också ofta ner även inom tätbebyggda områden. Arten är oftast störningskänslig vid sin häckplats (ArtDatabanken 2021). Erfarenhet från Stockholm visar dock att arten i undantagsfall kan vänja sig med nära mänsklig närvaro nära häckningsplatsen (Ekologigruppens iakttagelser vid Årsta).

Bedömning av exploaterings påverkan

Detaljplanen bedöms inte påverka någon duvhökshäckning direkt eftersom arten troligen inte häckar i området. Områdets skog utgör dock en miljö som skulle kunna nyttjas av arten för häckning. Området bedöms även efter exploateringen kunna fungera för duvhökens födosök.

Bedömning av påverkan på lokal population

Under förutsättning att närliggande skogsområden säkerställs bedöms inte exploateringen påverka duvhökens lokala population på ett sätt som riskerar att utlösa förbud enligt artskyddsförordningen.

Åtgärder

- Vid alla avverkningar bör grövre tallar, granar och andra träd som har förutsättningar att utvecklas till framtida boträd för duvhök lämnas så långt möjligt.
- Säkerställ att närliggande skogsområden verkligen undantas från exploatering.

Figur 13. Duvhök häckar av allt att döma inte inom området men använder det högst troligt för födosök.

Åtgärder för prioriterade fågelarter

Ovan har de prioriterade fågelarterna beskrivits art för art. För var och en av fågelarterna anges åtgärder som behövs för att stärka respektive arts förutsättningar för fortsatt häckning och/eller födosökande inom utredningsområdet.

För att förhindra risk för förbud enligt artskyddsförordningen behöver de nödvändiga åtgärderna vara genomförda och verksamma innan exploatering som kan innebära negativ påverkan påbörjas.

Följande lista utgör en sammanfattning av åtgärder som anges för de prioriterade arterna. Många av åtgärderna är verksamma för två eller flera av arterna.

Skötsel av gräsmarker

- Säkerställ att ytan gräsmatta/äng inte minskar efter exploatering och att gräsytorna sköts på ett sätt som gynnar starens födosökande.
- Gynnar bland annat björktrast och stare.

Bevara och utveckla buskmiljöer

- Kartera förekomsten av buskmiljöer och skogsbyn på kommunens mark inom utredningsområdet och på kommunal mark inom utredningsområdets närområde. Säkerställ att minst 1,5 gånger arealen (i förhållande till arealen innan exploateringen påbörjas) buskmiljöer och skogsbyn finns kvar under den tid som planen genomförs och efter att den genomförts.
- Plantera eller utveckla befintliga buskage med bärande (bärrika) buskarter på platser där sådan saknas.
- Gynnar bland annat ärtsångare och grönfink.

Spara gamla träd och träd med håligheter

- Spara så långt som möjligt gamla träd, träd med håligheter och döda träd, gynnar spillkråka, talltita, björktrast, stare och svartvit flugsnappare.
- Spara grövre träd av gran, tall och andra träslag. Gynnar bland annat duvhök (i lite större skogsområden).
- Om ihåliga eller döda träd bedöms farliga kapas de till högstubbar så att de fortsatt kan fungera som boträd.
- Så länge ihåliga träd saknas i större omfattning bör holkar sättas upp.
- Gynnar bland annat stare och svartvit flugsnappare.

Gynna lövträd

- Gynna lövträd, inte minst asp, i skötseln av områdets natur. Dessa blir relativt snart ihåliga och lämpliga boträd för stare och svartvit flugsnappare.
- Plantera alléer och gatuträd.
- Plantera bärande (bärrika) träd och buskar (rönn, oxel etc.)

Säkerställ närbelägna skogsområden

- Säkerställ att närbelägna skogsområden säkerställs i enlighet med befintliga planer och sköt dessa med naturvårdsinriktning som utgångspunkt. Gynnar skogssamband och ett flertal fågelarter som gråkråka, duvhök, spillkråka, talltita, tofsmes med flera.
- I säkerställda skogsområden bör gamla, grova träd sparas som kan fungera för gråkråka och duvhöks häckning.
- För att med någorlunda säkerhet uppväga förlusten av den äldre barrskog med höga naturvärden som förloras genom exploateringen bör minst den dubbla arealen barrskogsmark skyddas i anslutning till utredningsområdet. Denna areal bör väljas utifrån att den har ett strategiskt läge inom spridningssambandet.
- Eventuella svaga partier i de områden som skyddas bör identifieras och åtgärder för att utveckla dessa bör vidtas, exempelvis genom framröjning eller plantering av tall.

Sätt upp och underhåll fågelholkar

- Sätt upp och underhåll kontinuerligt (byt vid behov) fågelholkar särskilt utformade för svartvit flugsnappare. Utforma och sätt upp holkarna så att de blir svårare för katter att plundra.

Åtgärder för att bevara och förstärka barrskogssamband

I avsnitt ovan har vi konstaterat att förekomsten av tofsmes i utredningsområdet utgör en bekräftelse på att området står i nära förbindelse med fungerande barrskogssamband. Prioriterade arter som spillkråka och talltita är av allt att döma arter som nyttjar och är beroende av denna förbindelse. Barrskogssambanden kommer att försvagas i och med att skogen i Wättingebacken exploateras. För att så långt möjligt bevara befintliga ekologiska samband knutna till barrskog bör följande åtgärder vidtas.

- Genomför åtgärder som förstärker förbindelsen mellan utredningsområdet och det närliggande barrskogssambandet.
- Utred åtgärder lämpliga för att förstärka kvalitén i de barrskogssamband som utredningsområdet står i nära förbindelse med. Exempel på sådana åtgärder är att gynna äldre barrträd genom att röja fram dem, gynna äldre träd genom att avverka yngre och medelålders träd och att glesa ut täta barrskogsplanteringar. Igenläggning av diken för att åter skapa ursprunglig hydrologi är ytterligare en verksam åtgärd.
- Utarbeta en övergripande skötselplan för Wättingeområdet, som förutom åtgärderna som riktas mot de prioriterade fågelarterna också syftar till att bevara och utveckla strukturer som har stor betydelse för barrskogssamband.
- Säkerställ att de skogsområden inom och i närheten av utredningsområdet vilka pekas ut i kommunens planer bevaras och sköts med naturvårdsinriktning.
- Ta fram skötselplaner för dessa skogsområden.
- Exempel på engångsåtgärder är avverkningar som gynnar dominans av äldre träd, solitära träd, lövträd med flera värdefulla sorters träd.
- Skapa gläntor i skogarna.
- Skapande av död ved i olika former är viktigt för att gynna många arter.
- Igenläggning av diken för att återställa naturlig hydrologi är avgörande för många fuktighetsberoende växter och djur.

Uppföljning

För att kunna visa att vidtagna åtgärder har fungerat och fått effekt bör återkommande inventeringar av områdets fågelliv genomföras. En lägsta nivå är att de prioriterade arternas förekomst följs upp, men det är värdefullt att inventera även övriga arter.

Eftersom åtgärderna som genomförs omfattar åtgärder även utanför utredningsområdet, bland annat säkerställande av skogsmark, bör hela det område som omfattas av åtgärder inventeras. En första inventering av detta område bör genomföras innan exploateringsåtgärder genomförs.

Förslagsvis bör sedan inventeringar återupprepas minst vart femte år.

Referenser

Artutredning skyddade fågelarter Wättingebacken

Digitala källor

ArtDatabanken 2020a. Manual och riktlinjer för rödlistning i Sverige 2020. Gärdenfors, U. Version 2018-06-18.

ArtDatabanken. 2020b. Rödlistade arter i Sverige 2020. SLU, Uppsala.

ArtDatabanken 2021. Artfakta för de påträffade arterna. <http://artfakta.artdatabanken.se>

Artportalen 2021. Sökning med polygon för utredningsområdet och dess omland. Utsökning för olika perioder under åren 2000-2020. Sökningar under januari 2021. <http://www.artportalen.se>

BirdLife 2012. SOF-Sveriges ornitologiska förening. Häckningskriterier. <http://birdlife.se/atlasinventering/hackningskriterier/>

Tryckta källor

ArtDatabanken. 2015. Rödlistade arter i Sverige 2015. SLU, Uppsala

Ekologigruppen. 2016. Gröna strategier Wättingebacken. Naturvärdesbeskrivning, spridningssamband och förslag till åtgärder i samband med planläggning.

Ekologigruppen 2019. Naturvärdesinventering vid Wättingebacken, Tyresö kommun. NVI enligt SISI-standard på nivå medel, med tillägg av klass 4.

Ekologigruppen 2020. Wättingebacken, Tyresö kommun. Fördjupad artinventering av fåglar. Revirkartering av skyddade fågelarter. 2020-07-17.

Green M., Haas, F. & Lindström Å. 2019. Övervakning av fåglarnas populationsutveckling. Årsrapport för 2019. Lunds universitet.

IUCN 2017. *Guidelines for using the IUCN Red List categories and criteria*. Version 13 (March 2017). IUCN Red List Standards and Petitions Subcommittee. 108 s. (<http://cmsdocs.s3.amazonaws.com/RedListGuidelines.pdf>)

Naturvårdsverket 2003. Revirkartering, generell metod. Version 1:1: 2003-04-04. <https://www.naturvardsverket.se/upload/stod-i-miljoarbetet/vagledning/miljoovervakning/handledning/metoder/undersokningstyper/tidigare%20versioner/ravg.pdf>

Naturvårdsverket. 2009. Handbok för artskyddsförordningen Del 1 - fridlysning och dispenser.

Naturvårdsverket 2010. Manual för uppföljning i skyddade områden – skyddsvärda fåglar. Version 4.0

Ottosson, U., R. Ottvall, J. Elmberg, M. Green, R. Gustafsson, F. Haas, N. Holmqvist, Å. Lindström, L. Nilsson, M. Svensson, S. Svensson, and M. Tjernberg. 2012. Fåglarna i Sverige – antal och förekomst. SOF, Halmstad.

Reed, D. H., J. J. O'Grady, B. W. Brook, J. D. Ballou, & R. Frankham. 2003. Estimates of minimum viable population sizes for vertebrates and factors influencing those estimates. *Biological Conservation* 113:23–34.

Tyresö kommun 2016a. Planprogram för Wättingeområdet. December 2016.

Tyresö kommun 2016b. Kvalitetsprogram för Wättingebacken - del av Wättingeområdet. December 2016.

Tyresö kommun 2016c. Kvalitetsprogram för Wättingestråket - del av Wättingeområdet. December 2016.

Tyresö kommun 2018. Plankarta och planbeskrivning tillhörande detaljplan för Wättingebacken etapp 1. nov. 2018. Samrådshandling.

Tyresö kommun 2019. Plankarta och planbeskrivning tillhörande detaljplan för Wättingebacken etapp 2. sept. 2019. Samrådshandling.

Wirdheim 2020. Sveriges fåglar 2019. BirdLife Sverige-Sveriges Ornitologiska Förening, Svensk Fågeltaxering vid Lunds Universitet.

Muntliga källor

Lindahl, Helene. Naturvårdsverket. Muntligen 2020.